

ERITYISOPETUKSEN JA ERITYISEN TUEN SUUNNITELMA

9.1.2017

Sisällys

1.	JOHDANTO	4
2.	AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN TAVOITTEET JA ARVOLÄHTÖKOHDAT	5
3.	ERITYISOPETUSTA KOSKEVAT LAIT, ASETUKSET JA MUUT SÄÄDÖKSET	6
4.	ERITYISOPETUS JOKILAAKSOJEN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄSSÄ.....	6
5.	ERITYISOPETUKSEN TARVE JA PÄÄTÖKSENTEKO	7
5.1.	ERITYISOPETUKSEN TARPEEN SELVITYS	8
5.2.	ERITYISOPISKELIJAKSI NIMEÄMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO	8
5.1.1.	Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman, HOJKS:n laatiminen	10
5.1.2.	Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, HOPS	11
5.1.3.	Päätöksenteko	12
5.1.4.	HOJKS:n ja HOPS:n tarkistaminen ja seuranta.....	13
5.1.5.	Henkilökohtaistaminen, HENKO	14
6.	ERITYISOPETUKSEN TOTEUTUS.....	14
6.1.	ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVIEN OPISKELIJOIDEN OPETUS	14
6.2.	OPPIMISTAVOITTEIDEN MUKAUTTAMINEN	15
6.3.	OPISKELUAJAN PIDENTÄMINEN	16
6.4.	TUTKINNON OSAN TAI TUTKINNON OSAN OSA-ALUEEN SUORITTAMISESTA VAPAUTTAMINEN.....	16
6.5.	VALMENTAVA KOULUTUS ERITYISOPETUKSENA.....	16
6.6.	ERITYINEN TUKI NÄYTTÖTUTKINNOISSA JA NIIHIN VALMISTAVASSA KOULUTUKSESSA (AIKUISKOULUTUKSESSA)	17
6.7.	ERITYINEN TUKI OPPISOPIMUSKOULUTUKSESSA.....	19
6.8.	ERITYINEN TUKI VANKILAOPETUKSENA JÄRJESTETTÄVÄSSÄ KOULUTUKSESSA	
	22	
7.	OPETUSMENETELMIÄ	22
7.1.	PIENRYHMÄOPETUS	22
7.2.	SAMANAIKAISOPETUS.....	23
7.3.	LUKIOOPETUS.....	23
7.4.	MUITA PEDAGOGISIA KEINOJA JA OHJAUSMENETELMIÄ	24
7.5.	LAAJENNETTU TYÖSSÄOPPIMINEN	25
8.	TUKI- JA ERITYISPALVELUT	26
8.1.	OPISKELIJAHUOLTO	26
8.2.	YHTEISTYÖTAHOT JA ASIANTUNTIJAPALVELUT	27
9.	ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN TYÖSSÄOPPIMINEN	29
10.	ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN AMMATTIOSAAMISEN NÄYTÖT.....	30
11.	ARVIOINTI ERITYISOPETUKSESSA	30
11.1.	OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN	31

11.2.	ARVIOINTIMENETELMIÄ ERITYISOPETUKSESSA	31
11.3.	MUKAUTETTUJEN OPINTOJEN ARVIOINTI	33
11.4.	VALMENTAVAN KOULUTUKSEN (VALMA, TELMA) OPETUKSEN JA OHJAUKSEN ARVIOINTI	35
12.	ERITYISOPETUKSEN VASTUUT JA RESURSSIT	36
13.	LIITTEET	37
14.	LÄHTEET:	37

1. JOHDANTO

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän erityisopetuksen suunnitelma sisältää koulutuksen järjestäjän suunnitelman erityisopetuksen toteuttamisesta, ohjeet henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnasta ja sen seurannasta sekä periaatteet voimavarojen kohdentamisesta erityisopetukseen. Lisäksi suunnitelma sisältää ohjeet erityisopetuksen päätöksen teosta, mahdollisista mukautuksista ja erityisten opiskelijajärjestelyjen perusteella tehtävistä muutoksista. (L 630/1998, 20 §, 21 §.)

Suunnitelman tavoitteena on kaikkien opiskelijoiden yhdenvertainen ja tasa-arvoinen huolenpito. Tämä koulutuksen järjestäjän tahtotila ilmaistaan strategia- ja taloussuunnitelmassa. (www.jedu.fi). Lähtökohtana ammatillisessa koulutuksessa on koko ikäluokan kouluttaminen toisen asteen koulutuksessa. Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymässä ammatillisen erityisopetuksen tarkoitus on mahdollistaa erityisen tuen tarpeessa oleville nuorille ja aikuisille yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet. Tavoitteisiin sisältyvät seuraavat huomioitavat tekijät: yksilöllisesti suunnitellut opiskelupolut, opetusjärjestelyt, vaihtelevat oppimisympäristöt, moniammatillinen yhteistyö, opetusmenetelmät, pedagoginen tuki ja ohjaus sekä kokonaiskuntouksellinen ote.

Ammatillisen perustutkinnon perusteiden mukaan erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ammatillinen koulutus toteutetaan yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan ensisijaisesti samoissa opetusryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa. Opetus voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä. Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymällä (JEDU) on erityisenä koulutustehtävänä ammatillisen koulutukseen ja/tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestäminen. Lisäksi ammatillista erityisopetusta voidaan tarvittaessa järjestää myös näyttöperusteisessa koulutuksessa ja oppisopimuskoulutuksessa.

Tämä asiakirja sisältää Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä, JEDUn suunnitelman ja toimintaohjeita erityisopetuksesta ammatillisessa peruskoulutuksessa ja näyttöperusteisessa koulutuksessa sekä erityisopetuksesta valmentavissa koulutuksissa.

2. AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN TAVOITTEET JA ARVOLÄHTÖKOHDAT

Ammatillisen erityisopetuksen määräykset uudistuivat 1.8.2015 (L 630/1998, A 811/1998). Erityisopetus on opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä opiskelijoille, jotka tarvitsevat pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi. (Opetushallitus www.oph.fi).

Ammatillisessa peruskoulutuksessa tulee tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista (L630/98 5 §).

Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseksi tavoitteena on, että jokaisella opiskelijalla on erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen sekä sijoittua koulutuksen jälkeen työhön ja yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena. Erityisopetuksen tarve on määriteltävä ammatillisen koulutuksen lain ja opetussuunnitelman perusteiden pohjalta jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti. Tavoitteiden saavuttamista on tuettava yksilöllisesti suunnitellun ja ohjatun oppimisprosessin sekä erilaisten tukitoimien avulla.

Ammatillinen erityisopetus ja erityinen tuki ammatillisessa peruskoulutuksessa, valmentavassa koulutuksessa sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa ovat oleellinen osa koulutuksen toteuttamista yhdenvertaisesti ja esteettömästi.

Erityisopetuksen tavoitteena on, että opiskelija voi saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Erityisopetuksessa voidaan kuitenkin poiketa tutkinnon perusteista mukauttamalla ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita sekä osaamisen arviointia siinä määrin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä. (L 630/1998, 19 a §, 2 momentti.). Erityisopetukseen liitetään tarvittaessa muita tukitoimia ja kuntoutusta yhteistyössä palvelujen tuottajien kanssa.

JEDUssa kukin ammattiopisto varaa erityisopetukseen riittävät voimavarat, jotta erityisopiskelija saa tarvitsemansa erityiset opetus ja/tai tukipalvelut. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimisen edistäminen on koko oppilaitosyhteisön tehtävä.

3. ERITYISOPETUSTA KOSKEVAT LAIT, ASETUKSET JA MUUT SÄÄDÖKSET

Erityisopetuksen järjestäminen perustuu seuraaviin lakeihin ja asetuksiin:

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998, 951/2011 ja 246/2015 laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.

Erityisopetus, 19 a §

Erityisopetuksesta päättäminen, 20 §

Erityiset opiskelujärjestelyt, 21 §

Esteettömyys ja opiskelijaksi ottamisen edellytykset, 27 a §

Henkilökohtaistaminen ja osaamisen tunnustaminen, 8 a § 1

Opintososiaaliset edut erityisopetuksessa, 38 §

Salassapito, 42 §

Muutoksenhaku, 44 §

Kunnan kansanterveystyö 14§

4. ERITYISOPETUS JOKILAAKSOJEN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄSSÄ

Perustehtävä

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä järjestää monialaista ammatillista koulutusta, tukee ja vahvistaa yksilön elinikäistä kasvua, ammatillisten valmiuksien kehittymistä ja alueen kehittymisedellytyksiä. Kuntayhtymän järjestämä koulutus on alueellisesti, valtakunnallisesti sekä kansainvälisesti arvioiden tuloksellista ja laadukasta. Kuntayhtymästä valmistuvat toimivat aktiivisesti yhteiskunnassa.

Erityinen koulutustehtävä

Koulutuksen järjestäjällä on erityisenä koulutustehtävänä ammatillisen erityisopetuksen järjestäminen ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus ja/tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus. Erityistehtävän mukainen opiskelijamäärä on enintään 20 opiskelijaa. Opiskelijamäärä sisältyy koulutuksen järjestäjän kokonaisopiskelijamäärään.

5. ERITYISOPETUKSEN TARVE JA PÄÄTÖKSENTEKO

Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan mahdollisimman varhaisen tunnistamisen tavoite on järjestää tarvittavat tukitoimet oikein ajoitettuna. Opiskelijan tulee ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 b §:n mukaan antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot. Luontevimmin tämä tapahtuu käyttämällä yhteishaun yhteydessä joustavaa hakua, johon liitetään terveydentilaa ja muita opiskelijan erityisiä olosuhteita koskevat tiedot. Peruskoulun jälkeen ensisijaisesti haetaan koulutuksiin yhteishaussa syksyin ja keväisin www.opintopolku.fi. Koulutuksiin hakemisesta, haastatteluista ja opiskelijavalintaan liittyvistä asioista tiedotetaan koulutuksen järjestäjän [www-sivuilla](http://www.sivuilla), www.jedu.fi.

Yhteishaun hakulomakkeessa kysytään, onko hakijalla ammatinvalintaan ja koulutukseen vaikuttavia sairauksia tai vammoja. Opiskelijaksi hakeutuvan tulee antaa **pyydettyäessä** koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot sekä mahdollinen tieto aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä. Opiskelijaksi hakeutuvan oma kuvaus nykyhetken terveydentilastaan riittää valintatilanteessa.

Käytettävissä olevien taustatietojen perusteella rehtori, apulaisrehtori, koulutusalaohjaaja, erityisopettaja, kuraattori tai opinto-ohjaaja ilmoittaa ryhmäohjaajille opiskelijavalinnan jälkeen ne erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat, joista on jo tietoa. Lähteinä ovat yhteisvalinnan tiedot (mm. mukautetut tavoitteet), harkintaan perustuvan haun tiedot, siirto-hojksit, valintakokeista saadut tiedot sekä muut oppilaitokseen yksilökohtaisesti siirretyt tiedot.

Opintojen alkaessa opiskelijat täyttävät henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan, HOPSiin sisältyvän haastattelulomakkeen (Wilmassa). Tämä haastattelulomake käsitellään opintojen alkuvaiheessa ryhmäohjaajan ja/tai opinto-ohjaajan kanssa ammattiopiston ohjeen mukaisesti. Ryhmäohjaaja (erityisopettaja) tarkistaa jokaisen opiskelijan peruskoulun päättötodistuksen havaitakseen mm. mukautetuin tavoittein opiskellut aineet.

Kaikki uudet opiskelijat osallistuvat ammattiopiston ohjeiden mukaisesti orientoivien opintojen aikana matemaattisten ja kielellisten perusvalmiuksien kartoitukseen tai lähtötasotestiin (tämä ei ole välttämätöntä, jos opiskelijalla on jo siirto-hojks). Erityisopettaja, opinto-ohjaaja, tai ryhmäohjaaja tai muu opistossa tehtävään nimetty henkilö huolehtii lähtötasokartoitusten tekemisestä opintojen alkuvaiheessa (opistoissa on käytössä mm. Niilo Mäki instituutin lukiseula ja Makeko). Alkukartoituksen tekijä, erityisopettaja, ryhmäohjaaja ja/tai opinto-ohjaaja käyvät alkukartoitukset yhdessä läpi ja huolehtivat palautteen antamisesta opiskelijoille. Tulokset kirjataan opiskelijahallintojärjestelmään. Tarvittaessa opiskelija ohjataan opiskelija-huollon kautta tarkempaan oppimiskyvyn selvityksiin. Heikko tulos lukiseulassa, Makekossa tai muussa lähtötasotestissä ei ole yksinään erityisopetuksen peruste. Testit tukevat muita havaintoja ja perusteita sekä auttavat alustavasti määrittämään tuen tarpeiden alueita.

5.1. ERITYISOPETUKSEN TARPEEN SELVITYS

Ryhmäohjaaja selvittää opiskelijoidensa erityisopetuksen tarpeen keskustellen opiskelijan kanssa sekä tarvittaessa muiden opettajien, erityisopettajan, opinto-ohjaajan, kuraattorin, huoltajien ja muiden mahdollisten tukihenkilöiden kanssa opiskelijoiden tilanteesta. Selvitys perustuu seuraaviin asioihin:

Peruskoulun päättötodistukseen taustatietoihin ja ryhmäohjaajan tekemään haastatteluun ja opettajien tekemiin havaintoihin

- Perusvalmiuksien alkukartoitukseen (opistoissa käytettävissä NMI:n lukiseula ja matemaattisten valmiuksien kartoitukseen, esim. Makeko lähtötasokartoitus)
- Peruskoulusta toimitettuihin siirto-hojkseihin, ja HOPS:iin
- Harkintaan perustuvan haun kautta siirtyneisiin tietoihin
- Valintakokeesta saatuihin tietoihin
- Mahdolliseen lääkäriltä/terveydenhoitajalta/muulta asiantuntijalta saatuihin tietoihin tieto
- Muihin yksilöllisiin tietoihin

Jatkavien opiskelijoiden kohdalla erityisen tuen tarpeen määrittely tehdään opintojen etenemisen ja HOJKS:n seurannan perusteella.

5.2. ERITYISOPISKELIJAKSI NIMEÄMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO

Erityisopetuksen peruste on aina määriteltävä. Määrittely tapahtuu opistoissa, opettajien, opinto-ohjaajan ja / tai muun opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa yhteistyössä. *Jos opiskelijalla ei ole diagnoosia, jonka perusteella hänet voidaan nimetä erityisopiskelijaksi, tulee HOJKS- lomakkeen erityisopetuksen perusteen lisäkohdat kenttään kirjata huolellisesti, että peruste on pedagogisesti diagnosoitu, koulussa tehtyjen havaintojen pohjalta. Lisäksi nämä havainnot tulee kirjoittaa auki eli kirjata konkreettisesti näkyviin.* Jos erityisopetuksen perusteita on useita, käytetään sitä perustetta, missä tuen tarve on suurin.

Erityisopetuksen määrittelyn perusteena on Tilastokeskuksen luokitus, jota sovelletaan JEDUssa seuraavasti:

01

Hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet (opiskelijat, joilla on diagnosoituja hahmottamiseen, tarkkaavaisuuteen ja keskittymiseen liittyviä vaikeuksia kuten AD/HD tai ADD)

02

Kielelliset vaikeudet (opiskelijat, joilla on vaikeita lukemiseen, kirjoittamiseen ja puhumiseen liittyviä vaikeuksia kuten vaikea lukiongelma, dysfasia tai dyslexia)

03

Vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt (opiskelijat, joilla on käyttäytymiseen liittyviä ongelmia kuten sosiaalista sopeutumattomuutta)

04

Lievä kehityksen viivästyminen (opiskelijat, joilla on laajoja oppimisvaikeuksia, mutta ei kuitenkaan kohdan 5 mukaista vaikeaa kehityksen viivästymää)

05

Vaikea kehityksen viivästyminen; keskivaikea tai vaikea kehitysvamma (opiskelijat, jotka ovat saaneet peruskoulussa opetusta toiminta-alueittain ja jotka yleensä tarvitsevat runsaasti henkilökohtaista avustusta päivittäisistä toiminnoissa)

06

Psyykkiset pitkäaikaissairaudet (mielenterveyden ongelmat, päihdekuntoutujat)

07

Fyysiset pitkäaikaissairaudet (kuten allergia, astma, diabetes, epilepsia, syöpä)

08

Autismiin ja Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet

09

Liikkumisen ja motoristen toimintojen vaikeus (tuki- ja liikuntaelinvammat, cp-oireyhtymä, lyhytkasvuisuus)

10

Kuulovamma, joka vaatii erityisiä opetusjärjestelyitä

11

Näkövamma, joka vaatii erityisiä opetusjärjestelyitä

12

Muu syy, joka edellyttää erityisopetusta

- opiskelija tarvitsee paljon yksilöllistä tukea opinnoissa etenemiseen ja erityisiä opetusjärjestelyitä sekä muuta erityistä tukea, mutta tuen tarve ei perustu mihinkään aiemmista seikoista.
- tämä kohta tulee perustella huolellisesti HOJKS:n erityisopetuksen perusteen lisätiedot kohtaan
- keskustele perusteesta (toisen erityis) opettajan kanssa ennen HOJKSiin kirjaimista

Puhe-, lukemis- tai kirjoitusvaikeus, lievät vammat tai heikko aiempi koulumenestys eivät yksinään ole erityisopetuksen perusteita, mutta saattavat johtaa erityisopetuksen tarpeeseen. Erityisopetuksena ei pidetä opetusta, joka annetaan opinnoissa tilapäisesti jälkeenneille tai opiskelijalle, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumishäiriöitä. Tarvittaessa opiskelijalle laadittu HOJKS voidaan myös purkaa, jolloin päätöksestä tehdään viranhaltijapäätös ammattiopiston ohjeiden mukaisesti.

5.1.1. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman, HOJKS:n laatiminen

Ammatillista koulutusta koskevan lain 19 §:n mukaan *vammaisuuden, sairauden, kehityksessään viivästyminen, tunne elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus tai oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus (ks. luku 3.1 erityisopiskelijaksi nimeäminen edellä) annetaan erityisopetuksena.*

Erityisopetusta tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan aina kirjallinen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) (L 630/1998, 20 §). Suunnitelman tulee sisältää (A 811/1998, 8 § mukaan)

- suoritettava tutkinto
- opetuksessa noudatettavat tutkinnon perusteet
- tutkinnon laajuus
- opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma
- opiskelijan saamat erityiset opetus- ja opiskelijahuollon palvelut
- muut henkilökohtaiset palvelu- ja tukitoimet sekä
- erityisopetuksen perustelut.

Ryhmäohjaaja laatii HOJKS:n opiskelijan, tarvittaessa hänen huoltajansa (jos opiskelija on alle 18v.) ja muiden asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä moniammatillisesti. HOJKS:n kirjaamisen hoitaa ryhmäohjaaja.

Mikäli ammattitaitovaatimuksia on mukautettu, HOJKSiin sisältyy henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), jossa määritellään opiskelijan yksilölliset oppimisen tavoitteet. Ne perustuvat hänen opiskelemaisensa tutkinnon perusteisiin. Ammatillisessa erityisopetuksessa opetus suunnitellaan siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa.

Tavoitteita voidaan mukauttaa opiskelijan edellytysten mukaan joko niin, että kaiken opetuksen tavoitteet on mukautettu, tai mukauttamalla vain yhden tai sitä useamman tutkinnon osan tavoitteet. Opetuksessa keskitytään opiskelijan vahvojen osaamisalueiden tukemiseen, jotta hänelle taataan hyvät mahdollisuudet sijoittua työhön. Erityistä huomiota kiinnitetään työssä harjaantumiseen työssäoppimisen jaksojen aikana. Opiskelijalle selvitetään, miten hän voi koulutuksen jälkeen saada tarvitsemiaan erityispalveluja. Opiskelijan edistymistä seurataan koulutuksen aikana ja henkilökohtaisia tavoitteita ja tukitoimia muutetaan tarpeen mukaan HOJKSia päivittämällä.

Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus erityisopetuksena, VALMA sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus, TELMA on tarkoitettu erityisopetusta tarvitseville opiskelijoille, joille on aina laadittava kirjallinen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). suunnitelman tulee sisältää

- -suoritettava koulutus
- -opetuksessa noudatettavat opetussuunnitelman perusteet
- -koulutuksen laajuus

- -opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma
- -opiskelijan saamat erityiset opetus- ja opiskelijahuollon palvelut
- -muut henkilökohtaiset palvelu- ja tukitoimet
- -erityisopetuksen perustelut

Erityisopetuksena järjestettävässä valmentavassa koulutuksessa (VALMA erityisopetuksena, TELMA) HOJKS tulee laatia opiskelijan, huoltajien, opetus- ja opiskeluhuollon henkilöstön sekä opiskelijan asioita hoitavien kotikunnan viranomaisten sekä kuntoutus- ja tukiverkoston kanssa yhteistyössä.

HOJKSiin sisältyvän henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS), tulee sisältää:

- opiskelijan opintojen tavoitteet
- opintojen laajuudet ja sisällöt
- opintojen toteutusmenetelmät sekä oppimisympäristöt
- opintojen ajoituksen ja opinnoissa etenemisen
- oppimisen ja osaamisen arvioinnin
- opiskelijan osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen
- työhön ja/tai ammatilliseen koulutukseen valmentautumisen paikat ja ajat ja tarvittavat tukitoimet
- opintojen seurannan järjestäminen ja siitä vastaavat henkilöt
- yhteistyön suunnitelma
- jatkosuunnitelma

HOJKS on ryhmäohjaajan, opiskelijan ja muiden opettajien työväline opiskelijan ohjaamisessa ja se elää tilanteiden/tarpeiden muuttumisen mukana. Ryhmäohjaaja huolehtii opetuksen järjestämiseksi tarvittavien HOJKS tietojen siirtämisestä muille opettajille. Jokainen opettaja huolehtii siitä, että HOJKSissa sovittua yksilöllistä suunnitelmaa noudatetaan hänen oppiaineensa osalta ja vastaa HOJKS:n ja HOPS:n käytännön toteutuksesta omassa oppiaineessaan. Lisäksi jokainen opettaja tekee HOPS:n tutkinnon osan osalta. Ammatitopiston rehtori tai hänen määräämänsä henkilö vastaa HOJKS:n toteuttamiseen tarvittavista resursseista.

5.1.2. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, HOPS

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, HOPS laaditaan kaikille toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoille. HOPS on keskeinen osa kaikkien opiskelijoiden opinto-ohjausta. HOPSissa määritellään opiskelijan yksilölliset oppimisen tavoitteet. HOPS ja HOJKS muodostavat erityisopetusta saavan opiskelijan opintojen tueksi yhtenäisen kokonaisuuden.

Erityisopetuksen osalta HOPSin tulee sisältää seuraavat kohdat:

- opiskelijan yksilöllinen opintopolku (tutkinnon osien ja yhteisten opintojen opiskelu ja arviointi osa-alueittain)
- vaihtelevat oppimisympäristöt (erilaiset oppimisympäristöt, pienryhmäopinnot, etäopinnot, työssäoppiminen tms.)
- opiskelijalle annettava suunnitelmallinen pedagoginen tuki
- erityiset opiskelujärjestelyt ja opetuksessa käytettävät opiskelumateriaalit, apuvälineet ja muut opiskelun aikaiset tukitoimenpiteet
- opinnoissa etenemisen seuranta, joka erityistä tukea saavan opiskelijan osalta tulee olla tiivistä ja oppimista tukevaa
- tiedot mahdollisesta mukauttamisesta ja sen mukanaan tuomista muutoksista arviointiin
- työssäoppimisen paikat ja ajat, mahdolliset tuen tarpeet
- ammattiosaamisen näytöt ja mahdolliset tuen tarpeet näytön toteuttamisessa
- osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, mikä on mahdollista tehdä myös erityisopetuksessa ja mukautettuna
- opiskelijan uraohjaukseen liittyvien suunnitelmien tekeminen ja toimenpiteet opiskelun aikana.

5.1.3. Päätöksenteko

HOJKS:n vahvistamista edeltää aina opiskelijan tuentarpeen määrittely, hojks-neuvottelut ja dokumentointi. Hojks ja hops asiakirjat laaditaan opiskelijarekisterijärjestelmään. Hojks laaditaan Wilmaan JEDUn toimintaohjeiden mukaisesti, jotka on kuvattu toimintakäsikirjassa (prosessikuvaus, hojkslomake, ohjevideot laadinnasta).

Hojks:n vahvistaminen;

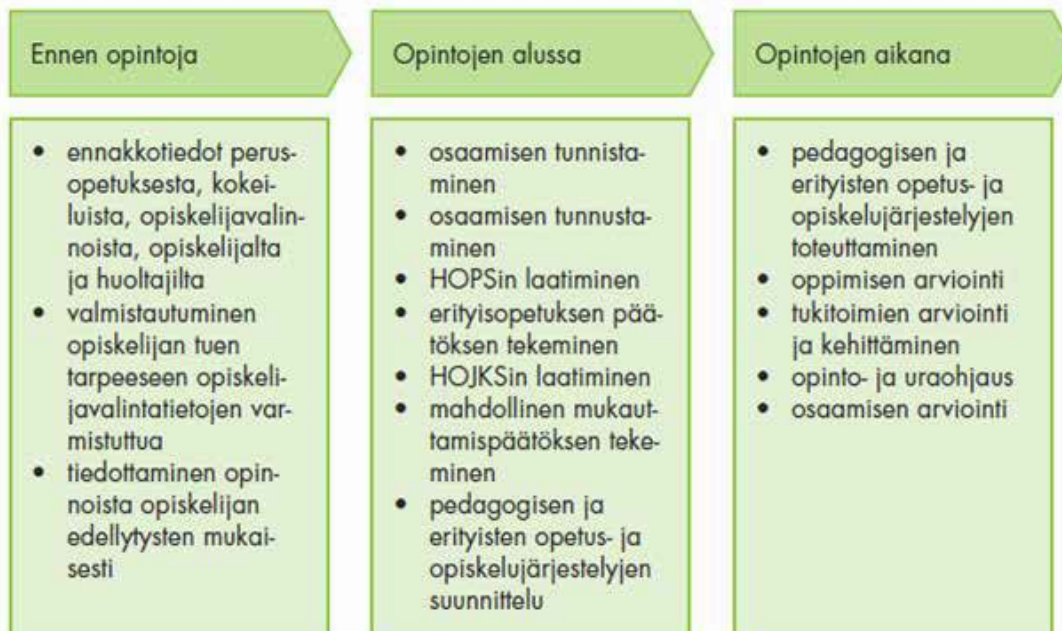
- Ryhmäohjaaja tai muu rehtorin nimeämä henkilö esittää ammattiopiston ohjeen mukaisesti erityisopiskelijaksi nimeämisen.
- Hojks laaditaan aina kirjallisesti.
- Hojksin allekirjoittavat opiskelija, ryhmäohjaaja sekä huoltaja, jos opiskelija on alle 18-vuotias tai hänelle on nimetty muilla juridisilla perusteilla huoltaja (holhooja, edunvalvoja).
- Rehtori tai hänen määräämänsä viranhaltija vahvistaa hojks:n (viranhaltijapäätös, opiskelijarekisterimerkintä).
- Tarvittaessa hojks:n oleellisesta muutoksesta tehdään vahvistaminen.
- Hojks:n purkaminen, mikäli opiskelija ei tarvitse erityisiä opetus- ja/tai tukipalveluja edellyttää viranhaltijapäätöstä.
- Hojks on luottamuksellinen. Siitä ei luovuteta kopioita tai tietoja ilman opiskelijan tai hänen huoltajansa lupaa.
- Hojks ja siihen liittyvät liitteet säilytetään ammattiopistojen arkistoissa.

- Mukauttaminen edellyttää erityisopetuspäätöstä. Tutkinnon osan tai osa-alueen mukauttamisesta tehdään viranhaltijapäätös. Huomioitavaa mukauttamisessa: mukauttamista ei voi tehdä läikehoidosta (sosiaali - ja terveystieteet).
- Mukautuksen purkupäätöksestä tiedotetaan opiskelijalle ja alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajalle. Päätös kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen erityisopetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS) ja sekä liitteenä olevaan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. (Opas mukauttamiseen, 2016. 23.).

5.1.4. HOJKS:n ja HOPS:n tarkistaminen ja seuranta

HOJKSia tarkistetaan ja täydennetään tarvittaessa tutkinnon osittain, kuitenkin aina ennen tilastointipäivää (20.9. ja 20.1.), jolloin erityisopiskelijaksi nimeäminen vahvistetaan. Tällöin sovitaan myös puuttuvien opintojen suorittamistavasta. Tarkistamisesta huolehtii ryhmäohjaaja yhdessä opiskelijan ja tämän huoltajien kanssa, mikäli opiskelija on alaikäinen, yhteistyössä esimerkiksi erityisopettajan, tai opiskelijahuoltoryhmän kanssa. Jokainen opettaja huolehtii HOPS:n päivittämisestä yhdessä opiskelijan kanssa oman oppiaineensa osalta. Jos opiskelijan tilanne muuttuu niin, ettei hän enää tarvitse erityisiä tukitoimia, opiskelijaa ei määritellä erityisopiskelijaksi seuraavan tilastopäivän yhteydessä ja HOJKS puretaan. HOJKS ja HOPS ovat Wilmassa ja niihin on pääsy niillä opettajilla, jotka opettavat ko. opiskelijaa.

Tyypillisesti HOPS- ja HOJKS-prosessit etenevät seuraavan kuvion mukaisesti. Miettinen, K.2015, 34.

5.1.5. Henkilökohtaistaminen, HENKO

Henkilökohtaistamisella tarkoitetaan ohjauksen ja neuvonnan sekä opetus- ja tukitoimien asiakaslähtöistä suunnittelua ja toteuttamista aikuiskoulutuksessa. Henkilökohtaistaminen on keskeinen toimenpide aikuiskoulutuksen näyttötutkintojen toteutuksessa. Näyttötutkintoon valmistavissa koulutuksissa erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita tuetaan samalla tavalla kuin ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa, mutta tavoitteita ei voi mukauttaa. Eri-tyistä tukea tarvitsevat opiskelijat osallistuvat ohjaukseen saman prosessin mukaisesti kuin muutkin opiskelijat. Prosessin sisällä otetaan huomioon erityiset tarpeet opinnoissa. Opiskelijalle laaditaan erityisen tuen tarpeen mukaisesti HOJKS.

6. ERITYISOPETUKSEN TOTEUTUS

Lainsäädännössä ei tarkenneta erityisopetuksen toteutusta, vaan koulutuksen järjestäjän velvollisuus on määrittellä yhdessä asiantuntijoiden kanssa, miten ja millä menetelmillä, välineillä ja metodeilla erityisopetus toteutetaan. Opetussuunnitelmaan kirjatut toteutustavat konkretisoituvat yksittäisen opiskelijan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa, HOJKSissa. Erityisopetus on aina yksilöllistä opiskelijan vahvuuksiin perustuvaa opetusta ja se on suunniteltava ja toteutettava jokaiselle opiskelijalle henkilökohtaisesti. Siinä tulee paneutua tarkasti yksittäisen opiskelijan oppimisprosessiin ja oppimisympäristön järjestämiseen, niin että tukitoimet auttavat oppimista.

6.1. ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVIEN OPISKELIJOIDEN OPETUS

Tavoitteena on, että suurin osa opistojen erityisopiskelijoista opiskelee integroituina muuhun opetukseen. Erityisopiskelijoita voi olla kaikilla opintoaloilla.

Integroitujen erityisopiskelijoiden opetuksen toimintaperiaatteena on opiskelijan yksilöllinen ohjaaminen. Opiskelijalle annetaan hänen tilanteensa vaatimaa yksilöllistä tukea niin ammattiin oppimiseen kuin hänen elämäntilanteensa hallintaan. Käytännössä tämä voi tarkoittaa mm. yksilöllisiä tapoja suorittaa tentit ja tehtävät, enemmän aikaa tehtävien tekemiseen ja palauttamiseen ja mahdollisesti erilaisia tehtäviä kuin muulla ryhmällä. Mikäli opiskelija näin toimien suoriutuu tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksista ei tutkinnon osia tule mukauttaa.

HOJKS:ssa määritellään tarvittavat tukitoimet ja mahdolliset mukautetut tutkinnon osat sekä yksilölliset tavat suorittaa tehtäviä. Tukitoimet järjestetään yhdessä ryhmäohjaajan, apulaisrehtorin, koulutusalaohjaajan opiskelijahuoltoryhmän, opinto ohjaajan, ja muiden opiskelijaa tukevien toimijoiden kanssa. Pääsääntöisesti opiskelija opiskelee oman ryhmänsä mu-

kana, mutta tarvittaessa hänelle voidaan antaa erityisopetusta yksilöllisesti, pienessä ryhmässä tai ohjaajan antamaa yksilöllistä tukea. Opetusjärjestelyiden resursseista päättää ta-pauskohtaisesti rehtori tai hänen määräämänsä henkilö.

6.2. OPPIMISTAVOITTEIDEN MUKAUTTAMINEN

Opiskelun mukauttamisella tarkoitetaan sitä, että opiskelijan tavoitteet mukautetaan opiskelijan kykyjä vastaavaksi. Mukauttaminen tehdään niin, että opiskelija opiskelee sillä tasolla, mihin hän parhaimmillaan pystyy. Mukautetusti voidaan opiskella kaikkia perustutkinnon osia, pois lukien lääkehoito. Oikea mukauttamistapa ei välttämättä löydy heti ensimmäisellä kerralla, vaan vasta kokemusten ja muutosten jälkeen.

HOJKSissa määritellään opiskelijan yksilöllisen oppimisen tavoitteet, (tutkinnon osittain mukautetut tavoitteet kuvataan tarkemmin HOPS:ssa), jotka perustuvat hänen opiskelemaansa tutkinnon perusteisiin. Mukautetut tavoitteet laaditaan siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa.

Mukauttaminen voidaan tehdä kahdella tavalla, joko 1) *pedagogisesti* eli opetusta tai oppimisympäristöä mukauttamalla. Lisäksi voidaan mukauttaa 2) *ammattitaitovaatimuksia ja arviointikriteereitä* joko niin, että mukautetaan koko tutkinto tai vain jonkin tutkinnon osa (huom. ei koske aikuisten näyttötutkintoja, joissa voidaan mukauttaa opetusta, mutta ei ammattitaitovaatimuksia ja arviointikriteereitä).

Mikäli opiskelija ei jossakin tutkinnon osassa saavuta tutkinnon perusteissa ilmaistuja T1-tason tavoitteita, opetus voidaan mukauttaa. Opetus aloitetaan opetussuunnitelman tavoittein myös yksilöllisessä opetuksessa. Vasta tarvittaessa mukautetaan tutkinnon osien tai osajaksojen tavoitteita ja arviointikriteerejä. Kun tutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai tavoitteita on mukautettu lain ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 20 §:n ja 21 § 2 ja 3 momentin perusteella, siitä on tehtävä merkintä todistukseen. Opiskelijan tulee saada tutkintotodistus, vaikka tutkinnon tavoitteita olisikin mukautettu.

Jos etukäteen tiedetään, että opiskelija ei selviydy jostakin tutkinnon osasta/ osajaksosta opetussuunnitelmassa kuvattujen tavoitteiden mukaisesti, voidaan opetus aloittaa suoraan mukautetuin tavoittein. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisen arvioinnin on aina kuitenkin oltava mahdollista, mikäli opiskelijan edistyminen sitä edellyttää.

Mukauttaminen edellyttää erityisopetuspäätöstä. Päätöksen mukauttamisesta tekee rehtori tai hänen määräämänsä henkilö laaditun esityksen (HOJKS:n) pohjalta. Esityksen mukauttamisesta tekee ryhmäohjaaja tai yksittäisen oppiaineen osalta ko. aineen opettaja yhdessä ryhmäohjaajan kanssa. Päätös mukauttamisesta tehdään yhdessä opiskelijan kanssa. Jos kyseessä on alaikäinen opiskelija, asiasta on keskusteltava myös huoltajien kanssa.

Suunnitelman mukautuksen toteutuksesta tekevät yhdessä opiskelijan kanssa opettaja, ryhmäohjaaja ja/tai erityisopettaja. Se on osa opiskelijan henkilökohtaisen opetuksen järjestä-

mistä koskevaa suunnitelmaa (HOJKS). Mukautetut tavoitteet kuvataan tarkemmin oppiaineittain HOPS:ssa. Opiskelijalle ja tarvittaessa hänen huoltajalleen tulee etukäteen kertoa, että mukautetuin tavoittein suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko opintoihin pääsyyn tai niissä menestymiseen.

6.3. OPISKELUAJAN PIDENTÄMINEN

Opiskelijan opinto-oikeutta voidaan yksilöllisesti pidentää tarvittaessa. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opiskeluaika voidaan HOJKS:ssa määrittellä neljäksi vuodeksi. Opinto-oikeuden erityinen jatkaminen edellyttää aina tiivistä yhteistyötä opiskelijahuollon kanssa. Jos opiskelija hakee Kelan opintotukea laissa säädetyn opiskeluajan jälkeen, tulee hänen toimittaa opinto-oikeuden jatkamisen perusteena olevat lausunnot ja selvitykset Kelan asiantuntijalääkärille. Myös oppilaitoksen opiskelijahuoltoryhmä voi antaa lausunnon erityisopetuksen ja opiskeluajan pidentämisen perusteesta.

6.4. TUTKINNON OSAN TAI TUTKINNON OSAN OSA-ALUEEN SUORITTAMISESTA VAPAUTTAMINEN

Opiskelija voidaan vapauttaa joidenkin tutkinnon sisältämien opintojen opiskelusta, jos ko. aineen suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta. Tällöin opiskelija voi suorittaa muita opintoja, jotka edesauttavat hänen ammatillista kasvuaan. Oppiaineesta vapauttamisesta päättää rehtori tai hänen määräämänsä henkilö. Oppiaineesta vapauttamista mietittäessä on muistettava opiskelijan oikeus saada opetusta omien tarpeidensa mukaisesti, joten vapauttamisen sijaan tulee miettiä ensisijaisesti opiskelijan tarpeiden mukaisen opetuksen järjestämistä ja/tai oppiaineen mukauttamista.

6.5. VALMENTAVA KOULUTUS ERITYISOPETUKSENA

Jokilaakojen koulutuskuntayhtymällä, JEDUlla on erityisenä koulutustehtävänä järjestää valmentavaa koulutusta (peruskoulun päättäneille nuorille ja aikuisille) opiskelijoille, joille ei vammaisuuden tai sairauden vuoksi perusopetuksen jälkeen ole mahdollista siirtyä ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen. Nämä koulutukset ovat ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus, VALMA erityisopetuksena sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus, TELMA, Koulutus tukee myös aikuisena vammautuneen tai sairastuneen opiskelijan uudelleen kouluttautumista ja siirtymistä takaisin työelämään tai koulutukseen. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia ammatillisiin opintoihin,

työhön ja itsenäiseen elämään. Opetuksessa noudatetaan opetushallituksen antamia opetussuunnitelman perusteita ja JEDU:n valmentavien koulutusten opetussuunnitelmaa sekä tätä erityisopetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa.

Muissa ammatilliseen perustutkintoon valmentavissa koulutuksissa voi saada myös erityistä tukea. VALMA-koulutus antaa valmiuksia hakeutua ammatilliseen peruskoulutukseen ja paremmat edellytykset ammatillisen perustutkinnon suorittamiseen. Valmentavassa koulutuksessa erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan HOJKS.

6.6. ERITYINEN TUKI NÄYTTÖTUTKINNOISSA JA NIIHIN VALMISTAVASSA KOULU-TUKSESSA (AIKUISKOULUTUKSESSA)

Ammatillinen aikuiskoulutus sisältää näyttötutkintoina suoritettavat ammatilliset perustutkinnot, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, niihin valmistavan koulutuksen sekä ei-tutkintota-voitteisen ammatillisen lisäkoulutuksen. Näistä säädetään laissa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L163/1998 ja L788/2014). Näyttötutkinto suoritetaan osoittamalla tutkinnon perusteissa edellytetty ammattitaito ensisijaisesti työelämässä. Tutkinnon suorittaja osallistuu usein valmistavaan koulutukseen, jonka avulla hankitaan tarvittavaa ammattitaitoa. Henkilö, jolla on jo riittävä ammattitaito voi suorittaa näyttötutkinnon tai sen osan osallistumatta koulutukseen.

Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä. JEDUssa valmistavaa koulutusta järjestetään omaehtoisena ammatillisena lisäkoulutuksena, oppisopimuskoulutuksena ja työvoimapolitiittisena koulutuksena. Koulutuksen järjestäjän tulee vastata myös näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta sekä näihin liittyvästä ohjauksesta.

Opiskelijan oppimiseen, opiskeluun ja tutkinnon suorittamiseen liittyvistä erityistoimenpiteistä käytetään näyttötutkintotoiminnassa käsitettä erityinen tuki. Tuen tarvetta kartoitetaan henkilökohtaistamisen eri vaiheissa ja suunnitellaan opiskelijan/tutkinnon suorittajan kanssa yhdessä tarvittavat tukitoimet. Käytännössä kysymys on saman tyyppisistä toimenpiteistä kuin ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Lisäksi tutkinnon suorittajat voivat osallistua valmistavan koulutuksen yhteydessä opiskelunvalmiuksia parantaviin opintoihin.

Näyttötutkinnossa ammattitaitovaatimukset ovat kaikille tutkinnon suorittajille samat, joten niitä ja osaamisen arvioinnin kriteerejä ei voi mukauttaa. Tutkinnon suorittajaa voidaan kuitenkin tukea erilaisin erityisjärjestelyin. Mikäli opiskelijalle annetaan erityisiä opetus- ja opiskelijahuoltopalveluja opiskelijan vamman, sairauden tai niihin rinnastettavan syyn vuoksi, voi koulutuksen järjestäjä saada korotettua yksikköhintaa näiden opiskelijoiden osalta. Henkilö voi tarvita tukea oppimisvaikeuksiensa vuoksi, hänen sairautensa tai vammansa voi häiritä tarvittavan ammattitaidon hankkimista tai ammattitaidon osoittamista tutkintotilaisuuksissa. Olennaista on turvata kaikille tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa tutkinto.

Kun henkilö hakeutuu suorittamaan näyttötutkintoa, hakeutumisvaiheessa päätetään mm. hänelle soveltuva tutkintotaso. Jos henkilö ohjataan suorittamaan perustutkintoa, on ratkaistava, suorittaako hän sen ammatillisena peruskoulutuksena vai näyttötutkintona. Jos todetaan, että opiskelija tarvitsee erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluja vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyksen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi, hänen opetuksensa järjestetään erityisopetuksena. Näyttötutkintoon valmistavassa oppisopimus-koulutuksessa erityisopiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HEO).

Erityistä tukea tarvitsevilla on samat ammattitaitovaatimukset kuin muillakin tutkinnon suorittajilla. Erityisen tuen tarve tulee ottaa huomioon tutkintotilaisuuden suunnittelussa ja myös työelämän edustajan on tärkeää olla mukana. Ennen tutkintotilaisuuden aloittamista varmistetaan, että tutkinnon suorittaja ymmärtää tutkintotilaisuuteen liittyvät käytännöt, ohjeet ja määräykset. Tutkintotilaisuudessa voidaan lisäksi hyödyntää erilaisia tukimateriaaleja ja tutkinnon perusteiden rajoissa voidaan antaa lisäaikaa tehtävien suunnitteluun ja mahdollisiin täydentäviin tutkintosuorituksiin. Näyttötutkintoon kuuluvat kirjalliset osat voidaan korvata suullisella suorituksella, poikkeuksena tietyt tutkinnon perusteissa nimeltä mainitut asiakirjat. Tutkintosuoritusten arvioijat tulee perehdyttää ottamaan huomioon erityisen tuen tarpeen mukaiset toimenpiteet.

Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa tulee suunnitella henkilölle sopiva koulutusmuoto, oppimisympäristöt, oppimis- ja arviointimenetelmät sekä tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen tarvittava aika. Koulutuksen järjestäjä päättää, minkälaisia erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluita valmistavassa koulutuksessa on tarjolla yleisten, kaikille kuuluvien opetus- ja opiskelijahuollon palveluiden lisäksi.

Henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS) kirjataan:

- 1) suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettavat näyttötutkinnon perusteet sekä opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma
- 2) millä perusteella opiskelijan opetus annetaan erityisopetuksena
- 3) mitä opiskelun edellyttämiä erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluja opetuksessa tai sen yhteydessä annetaan
- 4) mitä muita henkilökohtaisia palvelu- ja tukitoimia opiskelija saa.

JEDUn näyttötutkintotoiminnassa noudatetaan henkilökohtaistamisasetusta (L794/2015) ja näyttötutkinto-oppaan ohjeita. Kaikille tutkinnon suorittajille / valmistavan koulutuksen opiskelijoille laaditaan henkilökohtaistamissuunnitelma (HENKO) ja erityisopetusta tarvitseville opiskelijoille myös HOJKS:it. Ohjaus ja tuki sekä erityisen tuen tarpeen mukaiset toimenpiteet kirjataan henkilökohtaistamista koskevaan asiakirjaan (WILMA-järjestelmä).

6.7. ERITYINEN TUKI OPPISOPIMUSKOULUTUKSESSA

Erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä hakeutuu ja opiskelee myös oppisopimuskoulutuksessa. Tällöin voidaan puhua tuetusta oppisopimuskoulutuksesta. Oppisopimuskoulutus sopii erityisesti opiskelijoille, jotka oppivat tekemällä. Toisaalta oppisopimuskoulutus edellyttää opiskelijalta oman toiminnan ohjausta ja aktiivisuutta.

Oppisopimuskoulutus voidaan suorittaa joko opetussuunnitelma- tai näyttötutkintoperusteisena. Opiskelijalla on koulutusmuodosta riippumatta oikeus saada tarvitsemiaan tukitoimia ja/tai erityisopetusta saavuttaakseen oppimiselle asetetut tavoitteet. Koulutuksen järjestäjän tulee suunnitella ja kuvata, miten erityisopetuksen/ erityisen tuen tarve tunnistetaan sekä miten se organisoidaan ja toteutetaan.

Perustutkintokoulutuksessa sovelletaan ammatillisen perustutkinnon määräyksiä erityisopetuksen antamisesta ja näyttöperusteisessa koulutuksessa sovelletaan aikuiskoulutukseen liittyvää lainsäädäntöä ja määräyksiä. Ammatillisessa peruskoulutuksessa (opetus-suunnitelmaperusteinen) opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) sekä tarvittaessa henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa laaditaan henkilökohtaistamista koskeva asiakirja (HENKO). Koulutuksen järjestäjä ja tutkinnon suorittaja allekirjoittavat em. asiakirjat.

Oppisopimuskoulutuksessa HENKOn laadintaan osallistuu myös tutkinnon suorittajan työnantaja. Tiedot voidaan oppisopimuskoulutuksessa merkitä henkilökohtaiseen opiskeluohjelmaan (HEO), jolloin se toimii henkilökohtaistamista koskevana asiakirjana. Sen allekirjoittaa myös tutkinnon suorittajan työnantaja. (VN Asetus 794/2015). Henkilökohtainen opiskeluohjelma on laadittava ennen oppisopimuksen allekirjoittamista.

JEDUn ammattiopistot järjestävät oppisopimuskoulutuksen tietopuolista opetusta sekä omille että muille oppisopimuspalveluille/-toimistoille. Erityisopetus/erityinen tuki suunnitellaan ja toteutetaan koulutuksen hankkijan ohjeiden mukaisesti. JEDUn oppisopimuspalvelujen ohje on, että tietopuolisen opetuksen järjestäjä laatii opiskelijalle tarvittaessa HOJKSn ja se liitetään osaksi oppisopimusopiskelijan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa (HEO). HOJKS laaditaan joko oppisopimustoimiston pyynnöstä osana koulutustarjousta tai, jos erityisen tuen tarve ilmenee vasta tietopuolisen koulutuksen alettua, kouluttajan aloitteesta. JEDUn oppisopimuspalveluiden mukaan HOJKSin tarvitsee kattaa vain tietopuolinen opetus, koska työnopetuksesta vastaa oppisopimusjärjestelmässä oppisopimus-työpaikka / työpaikkaohjaaja.

Oppisopimuskoulutuksen tukimuotoja voivat olla esimerkiksi:

- sopivan oppisopimuspaikan etsiminen (Ammatilliseen peruskoulukseen valmentava koulutus VALMA / oppisopimuskoulutukseen valmentautuminen)
- opiskelijan ja työpaikan perehdyttäminen ja valmentaminen oppisopimuskoulutukseen
- opiskelijan vahvuuksien hyödyntäminen, yksilöllisten tavoitteiden määrittäminen

- tuen tarpeiden kartoittaminen ja tuen toteuttaminen
- tarvittavien apuvälineiden tai opiskelumateriaalien hankkiminen
- työtilojen esteettömyyden varmistaminen ja mahdollisten muutosten tekeminen
- opettajan tuki ja ohjaus työssäoppimisen aikana ja arviointikeskusteluissa opiskelijalle ja työpaikkaohjaajalle.

Opiskelijan tarvitsemat tukitoimet suunnitellaan hänen yksilöllisten tarpeidensa mukaan. Suunnittelun ja toteutuksen painopisteen tulee olla työpaikalla tapahtuvan oppimisen ohjauksessa. Koska työpaikkaohjaaja on se henkilö, joka vastaa työn opetuksesta, olisi tärkeää, että hänellä on tietoa erityistä tukea tarvitsevista henkilöistä ja tavanomaisista oppimiseen ja opiskeluun liittyvistä ongelmista.

Oppisopimuskoulutuksen ennakkojakso

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus (VALMA) on perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheeseen sijoittuva koulutuskokonaisuus, jossa huomioidaan opiskelijoiden erityistarpeet. Opiskelijalla on mahdollisuus valmentautua myös oppisopimuskoulutukseen yksilöllisten valintojen avulla. Opiskelija voi missä tahansa vaiheessa valmentavaa koulutusta siirtymään suorittamaan tutkintotavoitteista ammatillista koulutusta joko ammatillisena peruskoulutuksena tai oppisopimuskoulutuksena, jos hänellä on riittävät valmiudet. Oppisopimuskoulutukseen siirtyminen edellyttää sopivan oppisopimuspaikan löytymistä. Valmentavassa koulutuksessa opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) sekä tarvittaessa henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). JEDUssa VALMA-koulutusta järjestetään myös erityisopetuksena (Haapaveden ammattiopisto).

HOJKS –prosessi oppisopimuskoulutuksessa

1. Tarpeen tunnistaminen

* koulutukseen hakeutumisvaiheessa tai tietopuolisessa koulutuksessa havaitaan tarve erityisiin tukitoimiin

* työpaikalla tapahtuvassa työssä oppimisessa on havaittu pulmia

* opiskelijalla on aiempien opiskelu- tai työkokemuksen kautta tieto/kokemus erityisen tuen tarpeesta

* opiskelija kokee tarvitsevänsä erityisopetusta /erityistä tukea

2. Prosessin käynnistämien

* tuentarpeen on havainnon mukaisesti joko koulutustarkastaja tekee tietopuolisen koulutuksen järjestäjälle aloitteen HOJKSin laatimisesta tai tietopuolisen koulutuksen vastuuhenkilö ja/tai erityisopettaja informoivat koulutustarkastajaa erityisopetuksen tarpeesta ja käynnistävät valmistelun

3. Valmistelu

- * koulutuksen vastuhenkilö (ryhmänohjaaja) ja/tai erityisopettaja valmistelevat HOJKSin
- * tarvittaessa kuullaan oppisopimusopiskelijan työnantajaa /työpaikkakouluttajaa
- * HOJKS asiakirja täytetään sähköisesti ja tulostetaan allekirjoitettavaksi
- * asiakirjan allekirjoittavat opiskelija, ryhmänohjaaja ja alle 18-vuotiaalla myös huoltaja
- * asiakirjan laatija esittää rehtorille erityisopiskelijaksi nimeämistä

4. Päätöksenteko

- * tietopuolisen koulutuksen järjestämisestä vastaavan ammattiopiston rehtori tai hänen määräämänsä henkilö vahvistaa HOJKSin viranhaltijapäätöksellä
- * HOJKS toimitetaan koulutustarkastajalle ja tehdään hankintaesitys erityisrahoituksesta
- * HOJKS liitetään osaksi opiskelijan henkilökohtaista opiskeluohjelmaa (HEO)
- * aikuiskoulutus- ja oppisopimuspalvelut (koulutustarkastaja) myöntää erityisopiskelija-oikeuden
- * huom. jos erityisen tuen tarpeen selvityksen perusteella ei löydy perusteita erityisopiskelijaksi nimeämiseksi, tarvittavat tukitoimet kirjataan hopsiin tai henkilökohtaistamisasiakirjoihin (HENKO, HEO)

5. Opiskelun tuen järjestäminen

- * erityisopiskelijaoikeudesta tiedotetaan vain niille, jotka suoraan vaikuttavat opintojen tuen järjestämiseen ja toteutumiseen
- * opiskelijalta on pyydettävä lupa tietojen antamiseen työnantajalle
- * oppisopimusopiskelun tukeminen voi toteutua työssä oppimisessa ja/tai tietopuolisessa koulutuksessa
- * oppisopimusaikaa voidaan jatkaa tarvittaessa
- * hankintasopimukseen liitetään erityisohjauksen lisäosa ja koulutuksen järjestäjä erittelee erityisohjauksen resurssiin kuuluvat kustannukset laskutuksessaan
- * mikäli tuen tarve kohdistuu työssä oppimiseen, oppisopimuspalvelut vastaa (?) tuentarpeen kartoittamisesta ja järjestelyistä käyttäen apuna tarvittavia asiantuntijoita
- * erityisopiskelijan työnantajalle voidaan maksaa määrällisesti suurempaa koulutusko-vausta

6. Seuranta, arviointi ja dokumentointi

- * suunnitelman mukaisten toimien vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan jatkuvasti opintojen edetessä
- * suunnitelmaa muutetaan ja täydennetään tarvittaessa

* erityisopiskelijaoikeus voidaan opiskelijan pyynnöstä purkaa, mikäli opiskelun tukitoimet eivät ole enää tarpeellisia

6.8. ERITYINEN TUKI VANKILAOPETUKSENA JÄRJESTETTÄVÄSSÄ KOU- LUTUK-SESSA

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä on Suomen suurin vankilakoulutuksen järjestäjä. Piipolan ammatti- ja kulttuuriopisto ja Rikosseuraamuslaitoksen (RISE) Itä- ja Pohjois-Suomen rikos-seuraamusalue ovat laatineet vankilakoulutuksen järjestämistä koskevan puitesopimuksen vankilakoulutuksen järjestämisestä. Vankilakoulutuksena järjestettävässä opetuksessa on mahdollista opiskella sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai ammatillisessa tutkintoon valmistavassa koulutuksessa. Koulutuksen toteutuksessa opiskelijalle laaditaan HOPS tai HENKO – opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Opiskelijalla laaditaan tarvittaessa yksilöllisten tarpeiden mukaisesti HOJKS.

7. OPETUSMENETELMIÄ

Erityisopetusta voidaan järjestää monella eri tavalla. Tavallaan voidaan sanoa, että ei ole olemassa yhtenäistä erityisopetusta, vaan se on jakautunut sisäisesti erimuotoiseksi erityisopetuksiksi, joka voidaan jakaa mm. seuraaviin osa-alueisiin:

- samanaikainen erityisopetus
- osa-aikainen erityisopetus
- luokkamuotoinen erityisopetus

Erityisopetusta voidaan antaa paitsi opetukseen integroidusti HOJKS:n mukaisesti. *Samanaikainen erityisopetus* tarkoittaa kahden opettajan /erityisopettajan samanaikaista työskentelyä, samassa fyysisessä tilassa. Tämä helpottaa luokan opetuksen eriyttämistä, eikä eristä erityisopiskelijoita. *Osa-aikainen eli laaja-alainen* erityisopetus pyrkii puolestaan paitsi suoraan vaikuttamiseen (opettajan työskentely yhdessä opiskelijan kanssa) myös konsultoinnin kautta auttamaan oppimisvaikeuksien ratkomista (erityisopettajan ja opettajan välistä yhteistyötä). *Luokkamuotoista erityisopetusta* annetaan koko- tai osa-aikaisena. Erillisissä luokissa toteutettava kokoaikainen, luokkamuotoinen erityisopetus on pienryhmäopetusta. Pienryhmissä voidaan toteuttaa tutkinnon perusteiden mukaista opetusta ja mukauttaa opetusta ilman, että ammattitaitovaatimuksia mukautetaan.

7.1.PIENRYHMÄOPETUS

Pienryhmän koko vaihtelee opiskelijoiden valmiuksista ja ohjaustarpeista riippuen. Pienryhmiä ovat JEDUssa esim. valmentavan ja ammatillisen koulutuksen erityisopetuksen ryhmät (kaikilla opiskelijoilla on HOJKS). Pienryhmiä voidaan muodostaa myös muussa opetuk-

sessä ilmenevien tarpeiden mukaan. Suositeltavaa olisi, että ryhmäohjaaja tai erityisopettaja opettaa suurimman osan opintokokonaisuuksista pienryhmälle. Ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien opetus olisi hyvä järjestetään yhteistyössä ryhmäohjaajan ja/tai erityisopettajan kanssa ammatillisiin tutkinnon osiin integroiden.

Opiskelija voidaan ohjata pienryhmään myös lukuvuoden kuluessa, mikäli pienryhmä todetaan opiskelijalle sopivammaksi opiskeluympäristöksi. Samoin opiskelija voi palata ammatilliseen perusopetukseen silloin, kun hänellä on siihen valmiudet. Opiskelijan pienryhmäopetuksen tarve määritellään HOJKSissa.

7.2. SAMANAIKAISOPETUS

Samanaikaisopetusta voidaan toteuttaa siten, että erityisopettaja / toinen opettaja työskentelee samanaikaisesti ammatinopettajan kanssa. Erityisopettaja / toinen opettaja osallistuu yhdessä ammatinopettajan kanssa opetuksen suunnitteluun ja toimii luokassa erityisopiskelijoiden opettajana. Samanaikaisopetuksella mahdollistetaan opiskelijan opinnoissa eteneminen tutkintotavoitteisesti sekä hyvän ja oppimista edistävän työilmapiirin säilyminen.

Samanaikaisopetusta toteutetaan myös tiimiopetuksena, jolloin erityisopettajan ja/tai ammatinopettajan lisäksi yhteistyöhön osallistuu oppilaitoksen muutakin henkilökuntaa, esim. ohjaaja. Samanaikaisopetusta järjestetään integroiduille erityisopiskelijoille HOJKSien mukaisesti.

7.3. LUKIOPETUS

Lukemis- ja kirjoittamisvaikeudet ovat yleisiä. Arvioidaan, että niitä on ammatillisen koulutuksen opiskelijoista jopa 35 prosentilla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaikissa ryhmissä on opiskelijoita, joilla on eriasteisia lukemisen ja/tai kirjoittamisen vaikeuksia. JEDUssa tehdään lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksien seulonta kaikille aloittaville opiskelijoille. Yleensä lukivaikeus on huomattu jo perusopetuksessa ja opiskelija on saanut korjaavaa opetusta, jonka tavoitteena on ollut mahdollisimman sujuva taitotaso. Ammatillisissa opinnoissa painopiste on opiskelua helpottavien käytäntöjen, menetelmien ja opetusjärjestelyjen löytämisessä. Lukihäiriöiset opiskelijat hyötyvät usein samoista erityisopetuksen pedagogisista keinoista kuin muutkin erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat.

Lukiseulonnan tulosten ja muiden tietojen, varsinkin opintojen etenemisvaikeuksien, perusteella on joskus syytä tehdä lisäksi yksilöllinen lukitesti, joka antaa tietoa vaikeuden tasosta ja ilmenemisestä. Ammattiopistot huolehtivat, että heillä on yksilötestin tekemiseen koulutettu henkilö.

Toisella asteella lukiopetuksen painopiste on tehtävien ja kurssien suorittamisen tukemisessa. Kuitenkin osa opiskelijoista hyötyy lukemisen ja kirjoittamisen perustaitojen harjoittamisesta (tekninen luku- ja kirjoitustaito) ja osa luetun ymmärtämisstrategioiden opiskelusta.

Tarvittaessa siihen tulisi tarjota myös mahdollisuus. Yksi mahdollisuus harjoittaa pienryhmässä näitä taitoja olisi tarjota valinnaisaineena kursseja esimerkiksi nimillä ”opiskelutaitoja” tai ”lukemisen ymmärtämisen keinoja”. Tarvittaessa järjestetään lukiopetusta. Opiskelijoiden ohjaus kurssille tai lukiopetukseen tulisi tehdä yksilöllisesti.

7.4. MUITA PEDAGOGISIA KEINOJA JA OHJAUSMENETELMIÄ

Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan yksilöllinen oppimispolku muodostuu usein erilaiseksi kuin muiden opiskelijoiden. Tällöin voidaan tarvita erilaisia pedagogisia keinoja ja ohjausmenetelmiä. Näitä sovellettaessa on kiinnitettävä huomiota opiskelijan oppimistyyliin ja pyrittävä löytämään niihin sopivia oppimistapoja. Tavoitteena on, että opiskelijalle annetaan hänen tarvitsemaansa tukea ennaltaehkäisevästi.

Keskustelut

Ohjauskeskustelujen tavoitteena on luoda luottamuksellinen suhde opiskelijaan. Keskusteluilla pyritään vaikuttamaan opintojen etenemiseen kasvatuksellisin ja ohjaavin keinoin.

Työvaltainen oppiminen

Opiskelija suorittaa opintoja työvaltaisesti, jolloin huomattava osa opiskelusta tapahtuu työssäoppimalla. Työvaltainen opiskelu voi tapahtua myös ammattiopistossa opetusta eriyttämällä. Opiskelijan tavoitteet pyritään saavuttamaan mahdollisimman laajasti alan työtä tekemällä. Opiskelijalle annetaan riittävästi aikaa harjoittelemiseen ja kokeilemiseen. Erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota työturvallisuuteen.

Yksilöllinen opetus

Yksilöllinen opetus on opettamisen henkilökohtaisin muoto. Menetelmää käytetään opiskelijan kanssa, jos hänellä on vaikeuksia opiskella ryhmässä tai hän tarvitsee yksilöllistä tukea päästäkseen tavoitteisiin tai saadakseen keskeneräiset kurssit suoritettua.

Itsenäinen opiskelu

Opiskelija tekee annettuja oppimistehtäviä itsenäisesti esim. verkkokurssin avulla. Tämä sopii opiskelijalle, jolla on omaa aloitekykyä ja joka pystyy tekemään suorituksia omaa tahtiin, mutta esimerkiksi ryhmään tuleminen on vaikeaa.

Ohjauspalvelut

Jatkuva kontakti ja vierellä oleminen ovat tärkeitä joillekin opiskelijoille. Tätä tarvetta on huomioitu erilaisia ohjaaja- ja avustajapalveluita lisäämällä. Tarvittaessa opiskelijalle voidaan esimerkiksi tehdä selkeä päivä- / viikkokalenteri ja käyttää enemmän aikaa opiskelijan perehdyttämiseen. Opiskelijalle annetaan selkeitä ja lyhyitä ohjeita erilaisten tehtävien tekemiseen ja huolehditaan tarvittaessa kertaamisesta.

Ohjeiden osittaminen, pienin askelin eteneminen

Ohjeiden pieniminen osiin on usein tärkeää tehtävän tekemisen kannalta. Opiskelun edessä on tärkeää, ettei opettaja puhu ja kirjoita yhtä aikaa tai vaadi opiskelijoita kirjoittamaan samanaikaisesti puhuessaan.

Harjoitustehtävät

Opetusta voidaan eriyttää erilaisten oppimistehtävien avulla. Harjoitustyöt voidaan tehdä erilaisiksi yksilöittäin tai pienryhmittäin ja niiden tekemistä ja tekotapaa voidaan eriyttää.

Havainnollistaminen, selkomateriaalit, kuvat apuna, mallintaminen

Havainnollistaminen ja opetusmateriaalien selkeys edesauttavat usein kaikkien opiskelijoiden oppimista ja pitää yllä motivaatiota.

Esittävä opettaminen

Opettaja havainnollistaa teoriaa käytännön kokemuksen tai esimerkkien kautta. Opiskelija osallistuu tilanteeseen keskustelemalla kokemuksista, joita hänellä on asiasta. Demonstraatiot ja havainnollistaminen auttavat konkretisoimaan, vastaanottamaan, ymmärtämään, jäsentämään sekä muistamaan opiskeltavaa asiaa.

7.5. LAAJENNETTU TYÖSSÄOPPIMINEN

Opiskelijoille voidaan tarvittaessa järjestää oppimisympäristö ja opiskelumenetelmät sellaisiksi, että ne antavat mahdollisuuden opiskella työpainotteisesti, konkreettisesti ja käytännönläheisesti. Työpainotteinen oppiminen sopii kaikille työvaltaisten ammattialojen opiskelijoille, joilla on vaikeuksia osoittaa osaamistaan tavanomaisilla menetelmillä. Vaikeudet voivat johtua oppimisvaikeuksista, huonosta perusopetuksen päättötodistuksesta, ongelmista vastuullisuuden kanssa tai sopeutumisesta yhteiskunnan pelisääntöihin.

Opetus on työpainotteista ja teoria-aineet integroidaan työtehtäviin ja ne ovat osa suurempaa kokonaisuutta. Opetus toteutetaan havainnollisesti. Opiskelijalle annetaan aikaa harjoittelemiselle, työn kokeilulle ja arvioinnille. Opiskelija saa normaalin päättötodistuksen niiltä osin, kun hän saavuttaa opetussuunnitelman tavoitteet. Työpainotteisessa oppimisessä on mahdollista integroida yhteisten aineiden opetusta esim. projekteina.

Opiskelija voi myös suorittaa työpainotteista oppimista oppilaitoksessa tai työpaikalla laajennettuna työssäoppimisena. Jos opiskelija suorittaa opintojaan laajennettuna työssäoppimisena, opettajan pitää varmistaa, että opiskelijalla on valmiudet käydä säännöllisesti työpaikalla ja että työpaikan tehtävät/työt vastaavat opetussuunnitelman/HOJKSin tavoitteita. Laajennetussa työssäoppimisessä oleva opiskelija tarvitsee opettajan tukea myös työssäoppimisen aikana ja opettajan tullee pitää säännöllisesti yhteyttä sekä opiskelijaan että työpaikkaohjaajaan.

8. TUKI- JA ERITYISPALVELUT

Erityisopiskelijoiden käytävissä ovat JEDUn opiskelijoiden hyvinvointipalvelut, joihin kuuluvat mm. opinto ohjaus, kuraattorin palvelut ja opiskelijaterveydenhuolto. Opiskelijahuolto-ryhmän asiantuntemus ja verkosto ovat käytävissä myös erityisopiskelijan opintojen tukemiseen.

Lähtökohtana on erityisesti opintojaan aloittavien opiskelijoiden osalta vanhempien ja edellisen oppilaitoksen henkilöstön kanssa tehtävä yhteistyö. Opiskelijan, hänen huoltajiensa ja/tai muun tukiverkoston kanssa sovitaan yhdessä HOJKSia laadittaessa, mitä tukipalveluita opiskelija tarvitsee ja mistä hän saa ne tarkoituksenmukaisesti.

8.1. OPISKELIJAHUOLTO

Laissa (L1287/2013) korostetaan ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista, opiskelijalle/huoltajalle tiedottamista ja opiskelijan ohjaamista opiskelijahuollon palveluihin. Tavoitteena on opintojen keskeyttämisen sekä syrjäytymisen ehkäisy ja nuorten osallisuuden ja osallistumismahdollisuuksien tukeminen. Opiskelijahuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä.

Opetussuunnitelman mukaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla tuetaan yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja ehkäistään syrjäytymistä sekä edistetään oppilaitosyhteisön hyvinvointia. Opetussuunnitelman mukaisen opiskeluhuollon avulla tuetaan oppimista sekä tunnistetaan, lievennetään ja ehkäistään mahdollisimman varhain oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia ja opiskeluun liittyviä muita ongelmia (L1287/2013, 2 §)

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. (Laki 1287/ 2013, 3 §). Laissa ammatillisesta koulutuksesta opiskelijahuolto ja erityisopetus liittyvät läheisesti toisiinsa.

Opiskelijahuolto on oppimisvaikeuksia sekä terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia ehkäisevää ja korjaavaa sekä oppimisympäristön turvallisuutta ja viihtyisyyttä edistävää toimintaa. Hyvän opiskelijahuoltotyön toteutuminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Opistoissa opiskelijahuolto toteuttavat ryhmäohjaajat, opettajat ja kaikki opiskelijahuoltotyötä tekevät sekä rehtorit. Tarvittaessa opiskelijahuoltotyön tukena on nuoren verkostossa olevat erityistyöntekijät (mm. sosiaalityöntekijät, psykologit, Etsivän nuorisotyön toimijat ja palveluohjaajat).

Kokonaisvaltainen hyvinvointi rakentuu koko henkilöstön ja opiskelijoiden yhteishengestä. JEDUssa opiskelijan hyvinvointi on koko henkilöstön vastuulla. Opiskelijan aito kohtaaminen, kuunteleminen ja kunnioittaminen lisäävät turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Jo-

kaisen tulee kiinnittää huomiota siihen, että kanssa-käyminen on opiskelijan itsetuntoa vahvistavaa ja kannustavaa. Jokaisen tehtäviin kuuluvat mm. opiskelijoiden hyvinvoinnin seuranta ja puuttuminen epäkohtiin, esim. koulukiusaamiseen tai ilkivaltaan.

JEDUn opiskeluhuoltosuunnitelmassa on kuvattu ja ohjeistettu koulutuksen järjestäjän toimintamalli opiskeluhuollon toteuttamisessa. JEDUssa on nimetty opiskeluhuollon ohjausryhmä muodostavat ammattiopistojen nimeämät edustajat ja sidosryhmien edustajat. Ohjausryhmän tehtävänä on opiskeluhuollon yleinen suunnittelu, kehittäminen, ohjaus ja arviointi. Opiskeluhuollon ohjausryhmässä ei käsitellä yksittäisten opiskelijoiden asioita.

JEDUn ammattiopistoissa on oppilaitoskohtaiset opiskeluhuoltoryhmät, joiden tehtävänä on oppilaitoskohtaisen opiskeluhuollon suunnittelu, kehittäminen, toteuttaminen ja arviointi. Suunnittelu- ja kehittämistyössä ryhmän on kuultava opiskelijoita. Ryhmän kokoontuminen ja koollekutsuminen päätetään oppilaitoskohtaisesti. Ryhmän kokoonpano vaihtelee yksiköittäin. Siihen voivat kuulua esim. rehtori, apulaisrehtori, kuraattori, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, erityisopettaja, sosiaalityöntekijä, psykologi ja asuntolanohjaaja. Tarvittaessa ryhmän tapaamisiin kutsutaan ulkopuolisia asiantuntijoita.

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja, monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa ja erityisoppilaitosten ylläpitäjien järjestämiä sosiaali- ja terveystyöpalveluja. Oppilaitoskohtainen yksilöllisen opiskeluhuollon asiantuntija-ryhmän muodostaa tilannekohtaisesti koottu ryhmä, johon voi kuulua lääkäri, terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori, opinto-ohjaaja, ryhmäohjaaja tai muu opiskelijan kannalta keskeinen opettaja tai opiskelijan nimeämä henkilö.

Koulukuraattori on opiskelijahuollon asiantuntija. Työn tavoitteena on opiskelijan hyvinvoinnin ja opintojen edistymisen tukeminen. Keskeisiä työmuotoja ovat opiskelijalle tukea antavat keskustelut ja yhteistyö opiston henkilöstön ja opiskelijan lähiverkoston kanssa. Yhteistyössä arvioidaan opiskelijan tuen tarve. Tarvittaessa opiskelija ohjataan muiden asiantuntijoiden avun piiriin. Kuraattori tekee moniammatillista yhteistyötä eri viranomaisten kanssa. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat sosiaali – ja terveystoimen työntekijät, terapeutit ja eri hankkeiden edustajat. Lisäksi tarpeen mukaisesti Etsivän nuorisotyön, Kelan, Työvoimaviranomaisten ja poliisin kanssa tehdään yhteistyötä. Nivelvaiheen yhteistyöhön osallistuvat mm. kuraattori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja ammattiopistojen käytänteiden ja toimintaohjeiden mukaisesti.

8.2. YHTEISTYÖTAHOT JA ASIANTUNTIJAPALVELUT

Opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta opintojensa aikana. Ohjauksesta vastaavat opinto-ohjaaja, kuraattori, ryhmäohjaaja, erityisopettaja ja kunkin kurssin opettaja. Yhdessä muun opiskelijahuoltohenkilökunnan kanssa he huolehtivat erityisesti niiden opiskelijoiden ohjauksesta, joilla on opiskeluvaikeuksia,

poissaoloja tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia. Tämän lisäksi ammattiopistot ja niiden opiskelijahuoltohenkilöstö tekevät yhteistyötä oman alueensa asiantuntijatahojen kanssa.

Ammattiopistojen ohjaajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita erityisnuoren kokonaisvaltaisen kasvun tukemisessa. Ohjaajia työskentelee myös joidenkin ammattiopistojen asunoloissa. Asuntolatoiminnan tavoitteena on tarjota opiskelijoille psyykkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti moitteeton asuinympäristö heidän tarpeensa tasapuolisesti huomioiden. Vapaa-ajan toiminnan tavoitteena on ohjata opiskelijoita käyttämään vapaa- aikaansa niin, että se edistää heidän psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointiaan.

Jos opiston sisäisen tukiverkoston lisäksi tarvitaan ulkopuolisia toimijoita, heidät kutsutaan tarvittaessa mukaan opiskelijahuoltotyöhön opiskelijan tarpeiden mukaisesti. Yhteydet ulkopuolisiin toimijoihin määritellään kussakin opistossa sen vakiintuneiden toimintatapojen mukaisesti. Yleensä niistä vastaa rehtori tai opiskelijahuoltoryhmän yhdessä sopima henkilö, esim. kuraattori.

Tärkeitä yhteistyötahoja ovat opiskelijaterveydenhuolto, paikallinen mielenterveystoimisto, sosiaalitoimi, eri oppilaitosten opinto-ohjaajat ja kunnan etsivä nuorisotyö sekä A-klinikka. Lisäksi ammattiopistot toimivat tiiviissä yhteistyössä oman alueensa työ- ja elinkeinoelämän kanssa myös erityisopiskelijoiden asioissa. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä myös opiskelijan kotikunnan viranomaisten kanssa, esim. sosiaalitoimen, vammaispalvelun ja opetustoimen kanssa.

Kunnan sosiaali- ja terveystoimi on velvollinen järjestämään vammaispalvelun kautta tarvittaessa opiskelijan tarvitsemat tukipalvelut (kuulovammaiselle opiskelijalle tulkkipalvelua, henkilökohtainen avustaja sitä tarvitsevalle, kuljetuspalvelut, ym.). Kelan kautta opiskelijalle järjestetään tarvittavaa kuntoutusta. Kuntoutusta toteuttavat terapeutit ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita.

Sosiaalitoimistojen kautta saadaan tarvittavaa tietoa opiskelijan taustasta, perhesuhteista tai muista seikoista, jotka saattavat vaikuttaa opiskelijan opinnoista suoriutumiseen.

Erytishuoltopiirit selvittävät opiskelijan toimintakykyä ja tekevät kuntoutussuunnitelman. Oppilaitoksesta osallistuu henkilökuntaa kuntoutusjakson loppupalaveriin.

Työvoimatoimiston rooli korostuu koulutus- ja työuran nivelvaiheissa. Silloin tärkeää on sujuva yhteistyö ja tietojen vaihto, joka perustuu opiskelijalta saatuun yhteistyölupaan. Keskeistä työvoimatoimiston palvelujen kannalta on erityisen tuen tarpeen tunnistaminen, sopivien tukitoimien suunnittelu, niiden toteuttaminen ja seuranta. Tätä työtä tehdään laaja-alaisesti verkostoyhteistyönä sekä työnvälityksessä että ammatillisen kehittymisen palveluissa. Työhön hakeutumisvaiheessa työnvälitykselle on tärkeää saada oppilaitoksen palaute opiskelijan osaamisen lisäksi mahdollisesta tukitoimien tai lisäkoulutuksen tarpeesta, jotta asiakkaan kanssa yhdessä laadittava työnhakusuunnitelma on toteuttamiskelpoinen.

9. ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN TYÖSSÄOPPIMINEN

Erityisopiskelijoiden työssäoppiminen edellyttää yleensä aina erityisiä järjestelyjä. Oppilaitoksen ja työnantajan välisessä sopimuksessa tulee määrittää ne tarpeelliset työssäoppimisen järjestämiseen liittyvät käytännön seikat riittävästä ohjauksesta ja arvioinnista sekä muista järjestelyistä. Työpaikkaohjaajan perehdyttämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Työnantajaa ja työpaikkaohjaajaa informoitaessa tulee huomioida salassapitolain ja tietojensaantilain edellyttämät velvoitteet. Työssäoppiminen on osa erityisopiskelijan HOJKS- prosessia.

Työssäoppiminen on suunniteltava yhdessä opiskelijan, työnantajan ja ohjaavan opettajan kanssa niin, että opiskelijan omat tavoitteet tulisi huomioida ja työllistyminen koulutuksen jälkeen olisi mahdollista. Ohjaavalle opettajalle tulee taata tavanomaista suurempi ohjausresurssi, että hän voi olla opiskelijan ja työpaikkaohjaajan tukena paikan päällä töiden selkiinnyttäjänä erityisesti työssäoppimisen alussa. Muutoin työssäoppiminen on samalla tavalla tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua kuin muillakin. Työturvallisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Erityisopiskelijan työssäoppiminen voidaan tarvittaessa suorittaa myös toisin, esim. oppilaitoksen työkohteissa, harjoitusyrityksissä tai vastaavin järjestelyin. Alakohtaisissa opetussuunnitelmissa määritellään tarvittaessa tarkemmat ohjeet ja esimerkit työssäoppimisen järjestelyistä.

Ohjaavan opettajan tulee varmistaa ja huolehtia, että erityisopiskelijan mahdolliset tukitoimet ja kuntoutukset jatkuvat myös työssäoppimisjakson aikana.

Opiskelijan erityistarpeet huomioidaan työssäoppimispaikkaa valittaessa ja tavoitteita asetettaessa. Myös integroitujen opiskelijoiden työssäoppimisen tavoitteet tulee huomioida yksilöllisesti opiskelijan ja työpaikan mukaan sekä kirjata ne myös HOJKSiin. Tarvittaessa työssäoppimisjakson ohjaava opettaja ohjaa ja avustaa erityisopiskelijaa hänelle sopivan työssäoppimispaikan hakemisessa tai opiskelijalle järjestetään ohjaushenkilöstön antamaa tukea työssäoppimispaikan hankintaan ja/tai työssäoppimiseen.

Opettajan on ohjattava erityistä tukea tarvitseva opiskelija työssäoppimispaikkaan siten, että hän pääsee alkuun turvallisesti. Yhteydenpito työpaikalle on tiiviimpää kuin muiden opiskelijoiden kohdalla, samoin käynnit työpaikalla. Yhteistyöllä opiston ja työpaikan kesken varmistetaan erityisopiskelijan työssäoppimisen työelämävastaavuus, sen laatu ja ajantasaisuus.

Työssäoppimispaikkojen hankkiminen, ohjauskäynnit ja yhteydenpidot sekä arviointi vaativat erityisopiskelijoita ohjaavilta opettajilta enemmän resurssia muihin opiskelijoihin verrattuna.

10. ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN AMMATTI-OSAAMISEN NÄYTÖT

Toisen asteen ammatillisten perusopintojen kuluessa opintosuunnitelmaan sisältyy 3-5 kpl ammattiosaamisen näyttöjä.

Oppimisvaikeuksien erityistä tukea tarvitsevan oppijan kohdalla tulee huomioida opiskelijan tarvitsema runsas tuki ammattiosaamisen näyttöjen onnistumiseksi. Erityisopiskelija on usein varsin kyvykäs tasokkaiisiin ammatillisen osaamisen suorituksiin, jolloin hän voi tuoda esille parhaan osaamisensa ja kyvyt ammattialastaan. Erityisopiskelijan ammattiosaamisen näytön tavoitteena on ensisijaisesti normaalitutkinnon mukainen näyttö. Mikäli siihen ei ole mahdollista riittävän tuen ja ohjauksen jälkeen ulottua, voidaan näyttö tehdä mukautetuin ammattitaitovaatimuksin ja tavoittein sekä arvioida mukautetuilla arviointikriteereillä sekä kirjallisena selostuksena osaamisen hyvistä osista.

Erityisopiskelijan ammattiosaamisen näyttöjen suorituksen periaatteena tulee olla onnistuminen ja siihen tavoitteeseen päästään henkilökohtaisen oppimisen kokonaisuuden tukemalla. Näyttösuunnitelma on syytä laatia ohjaajan tukemana, jolloin keskitytään keskeisiin ammattitaitovaatimuksiin ja tutkinnon osan keskeisiin sisältöihin tutkinnon perusteiden mukaisesti ja juuri niihin oppisisältöihin, joita on opiskeltu ja harjoiteltu. Ennen näyttöä on opettajan huolehdittava siitä, että opiskelija on harjoitellut riittävästi suoriutuakseen näytöstä.

Näytön toteutus työssäoppimisen aikana on tavoiteltavaa. Oppilaitoksessa suoritettava näyttö on myös mahdollinen, mikäli työssäoppimispaikassa ei ole mahdollista suorittaa kaikkia näyttötehtäviä tai opiskelijalle ei löydy sopivaa näyttöympäristöä. Erityisopiskelijan ammattiosaamisen näytössä on ohjaavan opettajan hyvä olla aina läsnä.

11. ARVIOINTI ERITYISOPETUKSESSA

Erityisopiskelijan arvioinnissa noudatetaan samoja periaatteita kuin muidenkin opiskelijoiden arvioinnissa. Tavoiteltavaa on, että erityisopiskelija suorittaa tutkinnon opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti, samoilla ammattitaitovaatimuksilla ja arviointikriteereillä kuin muutkin opiskelijat, vaikka hän tarvitsisi opinnoissaan runsaasti tukea. Arvioinnissa tulee muistaa, että opiskelijan tulee saada ilmaista osaamisensa eri tavoin, muutoinkin kuin kirjallisesti.

Mukautetuista ammattitaitovaatimuksista tai tavoitteista on tehtävä alaviitemerkintä sekä päättötodistukseen että näyttötodistukseen. Tutkintotodistukseen tulevat merkinnät tehdään opetushallituksen voimassa olevan todistusmalliohjeen mukaan.

Arviointi on suoritettava mukautettuihin ammattitaitovaatimuksiin tai tavoitteisiin suhteutettuna, jolloin niille on laadittava arviointikriteerit. Ammattiopisto laatii tutkinnon osan mukautetut ammattitaitovaatimukset tai tavoitteet ja arviointikriteerit asetuksen ammatillisesta kou-

lutuksesta 811/1998 8 §:n mukaisesti. Arvosana-asteikon on oltava sama kuin yleensä käytössä oleva. Valtioneuvoston asetuksen ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 603/2005, 10 §:n mukaan erityisopetuksena järjestettävässä koulutuksessa ammattiosaamisen näytöt voidaan arvioida myös sanallisesti.

Jos ammattitaitovaatimuksissa ja tavoitteissa esitetty osaaminen jäävät olennaisilta osin puutteellisiksi, on tutkintotodistuksen sijasta annettava todistus suoritetuista opinnoista. Sen liitteenä tulee antaa selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa (Wilma).

11.1.OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN

Myös erityisopiskelijan osaamista on arvioitava jo opintojen alkaessa ja tarvittaessa osaaminen tunnustetaan kuten muillakin opiskelijoilla. Opiskelijan osaaminen ja sen taso tulee selvittää opiskelijan vahvuuksien tunnistamiseksi ja aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen määrittelemiseksi. Osaamisen tunnistaminen on pohjana opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden laatimisessa, mutta myös tarvittavan ohjauksen ja tuen määrittelemisessä. Osaamisen tunnistamiseksi käydään arviointikeskustelu, johon osallistuvat opiskelija ja opettaja tai opettajat. Erityisopiskelijan osaamisen tunnistamisen edistämiseksi on kehitettävä erilaisia sitä helpottavia arviointitapoja.

Mikäli osaamisen tunnistamisessa tutkinnon osalle asetetut tavoitteet tai osa tavoitteista todetaan saavutetuiksi, osaaminen tunnustetaan. Osaamisen tunnustaminen kirjataan HOJKSiin ja oppiaineittain HOPSiin. Osaamisen tunnustaminen tehdään WILMA – järjestelmässä.

Osaamisen tunnustaminen on osa opiskelijan arviointia, ja sitä koskevat samat säädökset kuin muutakin opiskelijan arviointia (L 601/2005, 25 §, 25a §, 25c §). Osaamisen tunnustamisella korvataan tai luetaan hyväksi suoritettavaan tutkintoon kuuluvia opintoja. Osaamisen tunnustamisella korvatut tutkinnon osat merkitään tutkintotodistukseen. Osaamisen tunnustamisesta päättävät kyseisten opintojen opettaja tai opettajat yhdessä.

11.2. ARVIINTIMENETELMIÄ ERITYISOPETUKSESSA

Erityisopiskelijaa pyritään ensisijaisesti arvioimaan aina normaalein tavoittein. Myös erityisopiskelijan arviointi on kriteeriperusteista, jolloin opiskelijan oppimista ja osaamista verrataan aina joko ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukseen tai ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien tavoitteisiin sekä niiden pohjalta laadittuihin arviointikriteereihin. Erityisopiskelijalla on kuitenkin oikeus opiskella ja oppia sekä näyttää osaamisensa mukautetuin ammattitaitovaatimuksin ja arviointikriteerein

Oppimisen arviointi

Oppimisen arvioinnin tavoite on, että opiskelija tietää, mitä hän osaa ja mitä hänen on vielä opittava. Oppimista arvioidaan koko koulutuksen ja opiskelun ajan antamalla opiskelijalle suullista tai kirjallista palautetta oppimisen etenemisestä. Numeerista arviointia ei oppimisen arvioinnissa tarvita. Palautteella tuetaan ja ohjataan opiskelijaa mahdollisimman hyviin suoriin tuomalla esille opiskelijan vahvuudet. Oppimisen arvioinnin perusteella tehdään tarvittavat muutokset opiskelijan opetukseen ja oppimisen tukemiseen. Muutokset kirjataan HOJKSiin ja/tai HOPSiin.

Osaamisen arviointi

Osaamisen arviointiin perustuen opiskelijalle annetaan todistukseen tulevat arvosanat voimassa olevan asetuksen ammatillisesta koulutuksesta mukaisella arviointiasteikolla. Erityisopiskelijalle laaditaan ammattiopistossa tarvittaessa mukautetut ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.

Osaamista arvioitaessa arviointimenetelmät valitaan siten, että ne mittaavat asetettujen ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opiskelu-menetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamisensa monipuolisesti ja arvioida myös itse osaamistaan.

Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaito arvioidaan ammattiosaamisen näytöllä ja muulla osaamisen arvioinnilla. Ammattiosaamisen näytöllä arvioidaan mahdollisimman laajasti ammattitaitovaatimuksissa määritelty osaaminen, mutta vähintään se, mitä tutkinnon perusteissa on määrätty. Tarvittaessa mukautetaan ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit ja käytetään käsitteitä:

- ohjattuna
- jatkuvasti ohjattuna
- jatkuvasti tuettuna ja ohjattuna

Itsearviointi

Itsearvioinnin tavoitteena on kehittää erityisopiskelijan itsetuntoa ja kannustaa häntä ottamaan vastuuta oppimisestaan ja lisätä hänen halua oppia uusia asioita. Itsearvioinnissa on lähtökohtana opiskelijälähtöinen tavoitteenasettelu. Tavoitteet mitoitetaan niin, että erityisopiskelijan on ne mahdollista saavuttaa.

Kokeet

Kokeet voivat olla kirjallisia, suullisia tai toiminnallisia tai niiden yhdistelmiä. Kirjalliset kysymykset ovat selkokieliä ja helposti vastattavia. Jos opiskelijalla on ylivoimaisia esteitä lukea kysymyksiä tai tuottaa kirjallista tekstiä, opettaja järjestää hänelle suullisen kokeena. Näytön osaamisestaan opiskelija voi antaa myös yksilöllisillä kotitehtävillä.

11.3. MUKAUTETTUJEN OPINTOJEN ARVIOINTI

Mukautetuista ammattitaitovaatimuksista tai tavoitteista tehdään alaviitemerkintä sekä päätötodistukseen että näyttötodistukseen. Arviointi suoritetaan mukautettuihin ammatti-taitovaatimukseen tai tavoitteisiin suhteutettuna, jolloin niille on laadittava arviointikriteerit. Opisto laatii tutkinnon osan mukautetut ammattitaitovaatimukset tai tavoitteet ja arviointi-kriteerit asetuksen ammatillisesta koulutuksesta 811/1998 8 §:n mukaisesti. Arvosana-asteikko on sama kuin yleensä käytössä oleva. Valtioneuvoston asetuksen ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 603/2005, 10 §:n mukaan erityisopetuksena järjestettävässä koulutuksessa ammattiosaamisen näytöt voidaan arvioida myös sanallisesti. Opiskelijalle ja hänen huoltajilleen kerrotaan ennen mukautusta, että mukautettujen ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen.

Jos ammattitaitovaatimuksissa ja tavoitteissa esitetty osaaminen jäävät olennaisilta osin puutteellisiksi, annetaan tutkintotodistuksen sijaan todistus suoritetuista opinnoista. Sen liitteenä annetaan selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa. Erityisopiskelijoiden näyttöjä voidaan arvioida mukautetuin tavoittein, jolloin käytetty arvosana-asteikko on sama kuin muutenkin, mutta tavoitteille on laadittu yksilölliset arviointikriteerit. Mukauttamisen ja sanallisen arvioinnin vuoksi erityisopiskelijoiden näytöistä saatavia arvosanatietoja ei voi vertailla keskenään.

Mukautetut opiskelutavoitteet johdetaan siten, että mukautetun kiitettävän tavoitteet ovat vaatimustasoltaan alempia kuin opetussuunnitelman T1 -tason tavoitteet. Mukautetut tavoitteet laaditaan kaikille niille opintokokonaisuuksille, jotka mukautetaan. Arvosana-asteikko on sama kuin yleensä käytössä oleva, jolloin tavoitekuvaukset on tehtävä kaikille tasoille.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaiset tavoitteet

Kiitettävä 3

Hyvä 2

Tyydyttävä 1

Mukautetut tavoitteet

Kiitettävä 3 M

Hyvä 2 M

Tyydyttävä 1 M

M, Opinnot suoritettu mukautetuin tavoittein ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 630/98 § 20 mukaisesti.

Mukauttaminen tarkoittaa opetuksen ja oppimistavoitteiden sopeuttamista opiskelijan oppimisedellytysten tasolle. On erityisen tärkeää, että kaikki opiskelijan kanssa tekemisissä olevat henkilöt tietävät tavoitteet ja toimivat mukautettujen tavoitteiden mukaisesti. Opintokokonaisuuksien ja yksilöllisten tavoitteiden arviointikriteerit voidaan johtaa seuraavista yleisistä mukautetun arvioinnin kriteereistä:

M, Kiitettävä 3, mukautettu (ohjattuna):

Opiskelijan on pystyttävä työllistymään tutkintoa vastaavalle ammattialalle ja koulutusohjelman mukaisiin avustaviin tehtäviin työtaitojen ja tiedollisen osaamisen puutteista huolimatta. Opiskelijan on osattava käyttää työtehtäviinsä liittyviä tavallisimpia työtapoja, työvälineitä ja materiaaleja sekä suoriutua perustehtävistä. Opiskelijan on osattava toimia tutussa ympäristössä ja vuorovaikutustilanteissa. Hänen on osattava käyttää omaksumiaan tietoja ja taitoja paljon harjoitelluissa, usein toistuvissa tilanteissa. Hänen on osattava ohjattuna etsiä työtehtäväänsä liittyvää tietoa ja osattava esittää se omalla kommunikointitavallaan. Hänen on osattava työskennellä pysyvissä ryhmätilanteissa ja ohjattuna arvioida itseään ja annettujen työtehtävien onnistumista. Hänen tulee noudattaa työaikoja, työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita sekä neuvotella poikkeamista rajatuissa, yksilöllisesti suunnitelluissa työtilanteissa.

M, Hyvä 2, mukautettu (jatkovasti ohjattuna):

Opiskelijan on pystyttävä ohjattuna työllistymään tutkintoa vastaavalle ammattialalle henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaisiin yksilöllisesti valittuihin työtehtäviin. Hänen on osattava käyttää niihin liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja. Opiskelijan on osattava toimia harvoin muuttuvassa tutussa ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutustilanteissa ja hänen on osattava tehdä etukäteen harjoiteltua tehtävää. Hänen on osattava pyytää tarvitessaan apua omalla kommunikointitavallaan. Opiskelijan on osattava sopeutua ohjaukseen, työskentelyyn ryhmätilanteissa ja hänen tulee osata toimia annetun palautteen mukaisesti ja kysyä tarvittaessa lisäohjeita. Hänen on osattava avustettuna noudattaa sovittuja työaikoja, työnsä edellyttämiä työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita ja osata kertoa poikkeamista.

M, Tyydyttävä 1, mukautettu (jatkovasti tuettuna ja ohjattuna):

Opiskelija tarvitsee opinnoissaan ja työssään jatkuvaa seurantaa ja ohjausta. Opiskelijan työllistyy tutkintoa vastaavalle ammattialalle tuettuun työhön tai yksilöllisesti järjestettyyn työtoimintaan henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa viitoitettujen suunnitelmien mukaisesti. Opiskelijan on osattava tehdä yksilöllisesti valittuja, paljon harjoiteltuja työtehtäviä ja osattava käyttää niihin liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja. Opiskelijan on osattava toimia tutussa ja pysyvässä ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutustilanteissa ja osattava tehdä paljon harjoiteltua työtehtävää. Opiskelija on osattava havainnoida työnsä kulkua ja osattava keskeyttää työ ja viestiä tilanteesta omalla kommunikointitavallaan, kun suoritus poikkeaa ennalta harjoitellusta. Opiskelijan on osattava sopeutua ohjaukseen ja ryhmässä työskentelyyn, osattava kuunnella ja noudattaa annettuja ohjeita ja yksilöllisesti avustettuna noudattaa työaikoja, työnsä edellyttämiä turvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita.

11.4. VALMENTAVAN KOULUTUKSEN (VALMA, TELMA) OPETUKSEN JA OHJAUKSEN ARVIOINTI

Valmentavassa erityisopetuksena järjestettävässä koulutuksessa arviointi perustuu paitsi opetussuunnitelmaan, myös henkilökohtaisiin tavoitteisiin, jotka on kirjattu opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan (HOPS) (henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan ja sen tavoitteisiin). Opiskelijan edistymistä verrataan ensisijaisesti hänen omaan kehittymiseensä. Siksi opintojen alussa on tärkeää selvittää opiskelijan vahvuudet, aikaisemmin hankittu osaaminen, tuen tarpeet ja kehittämisalueet ja opiskelijan omat tavoitteet.

Osaamisen tunnistaminen on osa opiskelijan arviointia. Osaamisen tunnustamisella korvataan tai luetaan hyväksi suoritettavaan koulutukseen kuuluvia opintoja. Osaamisen tunnustamisella korvatut opinnot merkitään koulutuksesta annettavaan todistukseen. Osaamisen tunnustamisesta päättävät kyseisten opintojen opettaja tai opettajat yhdessä. Tunnustetut ja tunnistetut opinnot voivat lyhentää opetussuunnitelman perusteiden mukaista koulutusaikaa.

Oppimisen arvioinnin tavoite on, että opiskelija tietää, mitä hän osaa ja mitä hänen on vielä opittava. Opiskelija arvioi myös itse oppimisestaan henkilökohtaisten tavoitteiden perusteella. Opiskelijaa tuetaan itsearviointitaitojen kehittämisessä. Jatkuva palaute auttaa opiskelijaa hahmottamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämishaasteitaan. Oppimista arvioidaan koko koulutuksen ja opiskelun ajan antamalla opiskelijalle suullista tai kirjallista palautetta oppimisen etenemisestä. Numeerista arviointia ei oppimien arvioinnissa tarvita. Oppimisen arvioinnin perusteella tehdään tarvittavat muutokset opiskelijan opetuksen ja oppimisen tukemiseen ja ne kirjataan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

Osaamisen arviointiin perustuen opiskelijalle annetaan todistukseen tulevat sanalliset arvioinnit. Mikäli osaamista arvioivia opettajia on ollut useita, päätös tehdään arviointikeskustelussa. Arvioinnin perustelut on aina kirjattava. Opiskelijan arvioinnissa käytetään numeerisen arvioinnin sijaan kuvailevaa sanallista arviointia siitä, miten opiskelija on saavuttanut opintojensa tavoitteet. Tarvittaessa voidaan opiskelijalle antaa myös kuvallinen arviointi. Mikäli opiskelija on koulutuksen yhteydessä suorittanut ammatillisen perustutkinnon osan tai osia, arvioidaan ne ammatillisen perustutkinnon arviointikäytäntöjen mukaisesti. Mikäli opiskelija ei saavuta vähintään tyydyttävän tason arviointikriteereissä kuvattua osaamista, voidaan valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa mukauttaa tutkinnon osien arviointia. Suoritetut ammatillisen perustutkinnon osat voidaan myöhemmin tunnistaa ja tunnustaa ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa.

12. ERITYISOPETUKSEN VASTUUT JA RESURSSIT

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän koko oppilaitosyhteisö edistää tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimista. Erityisopetuksen järjestämisen kokonaisuudesta vastaa Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän johtoryhmä. Opistoissa erityisopetuksesta vastaa opiston rehtori tai hänen määräämänsä henkilö. Hänen tehtävänä on koordinoida kaikkea oppilaitoksessa järjestettävää erityisopetusta sekä suunnitella muuhun opetukseen integroitujen erityisopiskelijoiden opetusjärjestelyt ja ohjata tähän tarkoitukseen tarvittavat resurssit. Opetukseen perustetaan tarvittaessa pienryhmiä, joiden järjestämisestä vastaa rehtori tai hänen määräämänsä henkilö. Ryhmäohjaaja tai muu rehtorin nimeämä henkilö vastaa HOJKS:ien laadinnasta, päivittämisestä ja HOJKS:iin kirjattujen tukitoimien seurannasta. HOJKSiin liittyvä työ tulee aina erikseen resursoida.

Erityisopetuksena järjestettävän valmentavan koulutuksen sekä pienryhmien ryhmäohjaajilta edellytetään erityisopettajan kelpoisuutta. Erityisopettajakoulutukseen hakeutumista suositellaan opettajille, jotka päivittäin opettavat haasteellisia opiskelijoita.

Niiltä perusopetuksen opettajilta, joiden ryhmissä on erityisopiskelijoita, edellytetään omaoimista erityisopetukseen ja erilaisen oppijan tukemiseen perehtymistä. Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä järjestää tarvittaessa täydennyskoulutusta oppimisvaikeuksista ja opetusmenetelmistä. Lisäksi ryhmäohjaajille ja muille opettajille ja tukipalveluhenkilöstölle järjestetään tarvittaessa erityisopiskelijan kohtaamiseen liittyvää lyhytkestoista koulutusta.

Opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon henkilöstö (opinto-ohjaaja, kuraattori, asuntolan ohjaajat, opetuksen edustaja) sekä ryhmäohjaaja toimivat erityisopiskelijan tukena opiskeluun tai elämänhallintaan liittyvissä tilanteissa. Opiskelijahuoltoryhmässä oleva opetta- ja/erityisopettaja toimii linkkinä opetushenkilöstön ja opiskelijahuollon välillä. Opiskelijoiden tukena voi olla opettajan lisäksi ohjaaja, tulkki tai muu henkilökohtainen avustaja, jonka palkkaaminen tapahtuu opiskelijan kotikunnan kanssa yhteistyössä HOJKS:ssa määriteltyjen tarpeiden mukaisesti.

JEDU:ssa kukin ammattiopisto varaa erityisopetukseen riittävät voimavarat, jotta erityisopiskelija saa tarvitsemansa erityiset opetus ja/tai tukipalvelut. Käytännössä erityisopetuksessa tarvitaan resurssia muun muassa seuraaviin asioihin:

- erityisopettajan konsultointi ja tuki tarvittaessa
- HOJKS - työ
- opiskelijoille tehtävät testit (esim. lukiseulat ja – yksilötestit) ja niiden korjaaminen, palautteen antaminen opiskelijalle ja lausuntojen kirjoittaminen
- HOJKS opiskelijan henkilökohtainen ohjaus
- HOJKS opiskelijan henkilökohtainen työssäoppimisen ohjaus
- opiskelijoiden henkilökohtainen ohjaus kurssien ja opintojen loppuun suorittamiseen
- ohjaajien työpanos ja opettajan työpanos ohjaajan perehdyttämiseksi kulloiseenkin tehtävään

13. LIITTEET

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän toimintaohjeet

Hojks -lomake

Hops -lomake

Henko –lomakkeet

Heo –lomake

14. LÄHTEET:

Laki ammatillisesta koulutuksesta L630/1998, L951/2011 ja L246/2015 laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta. www.finlex.fi

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta L631/1998 ja L788/2014 laki ammatillisesta aikuis-koulutuksesta annetun lain muuttamisesta. www.finlex.fi

Asetus ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvästä henkilökohtaistamisesta (L794/2015)

Laki opiskelijahuollosta L1287/2013.

Opetushallitus. Näyttötutkinto-opas. Oppaat ja käsikirjat 2016:3

Oppimisen ja opiskelun tuki oppisopimuskoulutuksessa. Tuetun oppisopimuksen käsikirja.

Opetushallitus. Erityisopetuksen käsikirja, Oppaat ja käsikirjat 2015:14

Opetushallitus, erityisopetus 2015, www.oph.fi

Opetushallitus, tutkintojen perusteet 2015, www.oph.fi

JEDU. Opinto-ohjaussuunnitelma

JEDU. Opiskeluhohtosuunnitelma

JEDU. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

JEDU. Varhaisen tuen malli

AMEO. Opas mukauttamiseen. 2016.